LUND UNIVERSITY

Engagerad fixare eller ytterligare en person som ”bara pratar”? Mödrars röster om samordnare i ungdomsvården

Basic, Goran

2009

Link to publication

Citation for published version (APA):
Basic, G. (2009). *Engagerad fixare eller ytterligare en person som ”bara pratar”? Mödrars röster om samordnare i ungdomsvården*. (Research reports / Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University; Vol. 2009:4). [Publisher information missing].

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Engagerad fixare eller ytterligare en person som ”bara pratar”?

Mödrars röster om samordnare i ungdomsvården

Av Goran Basic

SAMMANFATTNING

Syftet med denna studie är att utifrån mitt empiriska material kartlägga och beskriva hur föräldrar till barn intagna på särskilda ungdomshemmen tolkar, definierar och upplever ett behandlingsprojekt, som involverade olika myndigheter, benämnt *Motverka Våld och Gäng*. Dessutom uppmärksammas hur de anställda samordnarna uppfattades och kategoriserades av föräldrarna.

”Föräldrar” blir i undersökningen i stort liktydigt med mödrar, eftersom alla föräldrar som intervjuats i denna studie är kvinnor dvs. mammor. Under ett möte som ägnades ett analysavsnitt, är emellertid en styvpappa närvarande.

De mammor som berättar om samordnarna målar upp olika bilder av uppskattade samordnare. Det kan handla om samordnare som har makt att exempelvis ”kolla upp socialen” men även om samordnare utan makt som ändå uppskattas. Samordnare som beskrivs på ett positivt sätt ses även som aktörer som är engagerade och tog en aktiv roll. Denne ringer ofta till mammorna, kämpar för deras barn och är framgångsrik i att engagera frånvarande pappor. Den positiva samordnaren ses som en ”trygghet” som trots sina begränsningar får ett erkännande i sin roll. De anses framtidsinriktade till skillnad från socialtjänsten, de ”bryr sig” och detta visar de genom sin omsorg för detaljer och i själva interaktionen.

De mammor vars berättelser om samordnaren innehar en kritisk ton är ofta även kritiska till de andra inblandade aktörerna. Kritiken i sig fokuserar inte bara på samordnaren utan även på en viss kontext där samordnaren ingår. I de fall samordnaren kritiseras explicit ger beskrivningen dels bilden av samordnaren som frånvarande från vårdkedjan, dels bilden av allianser som skapats som motpol till samordnaren. I några fall ligger mammornas ouppfyllda förväntningar till grund för kritiska berättelser om samordnarna. Det kan handla om bristande service från samordnarens sida eller som i en mammas fall upplevelsen att samordnaren ”bara pratar”, ”sitter med”, ”men sen blir det inte mer”. Det kan också handla om att känna sig utestängd som förälder.

Ett möte kan betraktas som ett forum där problem diskuteras, beslut fattas och frågor behandlas. Detta sätt att beskåda ett möte har jag delvis kringgått. Genom analys av fältanteckningar har jag istället fokuserat på de sociala fenomen som aktualiserats under mötet. Kön, etnicitet och maktförhållande mellan de inblandade aktörerna framställs som särskild viktiga av de olika mötesaktörerna.

Nyckelord: mödrar, projekt, samordnare, subvention, jämförelse, allians, vi/de, balansering, kamprekvisita.

FÖRFATTARENS FÖRORD

Föreliggande rapport är resultatet av ett utvärderingsprojekt som finansierats av Statens institutionsstyrelse under åren 2007 och 2008. Projektet har engagerat en lång rad personer i ungdomsvården som varit mycket hjälpsamma och tillmötesgående. Jag vill därför rikta ett stort tack till de medverkande ungdomarna, föräldrarna, MVG-samordnarna, samt anställda inom socialtjänsten och på de särskilda ungdomshemmen för att de ställt upp på ett förtroendefullt sätt.

Ett kollektiv tack vill jag rikta till medlemmarna i Kriminalvetenskapligt nätverk vid Sociologiska institutionen i Lunds som har diskuterat olika delar av mina manuskript. Jag vill också tacka Eva Andersson och Emir Mehmedović som hjälpt till med att finslipa språket i texten. Ett särskilt tack riktas till David Wästerfors och Malin Åkerström som verkat som pådrivande kraften. De har bistått med skarpögd läsning samt värdefulla och uppmuntrande synpunkter.

Lund i september 2009

Goran Basic

Innehållsförteckning

1. INLEDNING 9

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR 9

METOD 10

Intervjuer 10

Observationer – Svårigheter att träffa en del intervjuade 11

STRUKTURERING OCH DISPOSITION 13

2. MÖDRARNAS RÖSTER 15

UPPSKATTNING OCH KRITIK 16

Uppskattande beskrivningar 16

Om samordnares makt 16

Om vikten att planera – framtidsförväntningar 17

Om en orolig mamma och en aktiv samordnare 18

Telefonsamtalens betydelse 19

Hon fick pappa att vara med 20

Subventionen som kamprekvisita 21

Samordnare – ingen poäng nu, men en framtidsidé 22

Kritiska beskrivningar av samordnare eller rollen 24

Om samordnares bristande makt 24

Implicit kritik – möte utan mamma 25

Missnöje med alla inblandade aktörer i vårdkedjan 26

Ingen kontakt på institutionen, ingen kontakt efteråt 28

”Hon bryr sig kanske om projektet men inte om min son” 28

UPPFÖLJNING - ANDRA INTERVJUTILLFÄLLET 31

Uppskattande beskrivningar av samordnare 31

Mammans erkännande av vårdkedjan 31

”Han är rätt person på rätt plats!” 32

Kritiska beskrivningar av samordnare 32

”Jag vet inte varför hon finns överhuvudtaget” 32

”Bara suttit och snackat skit” 33

3. OM ETT MÖTE 35

TELEFONFÖRSPEL 36

FÖRMÖTET 38

I väntrummet 38

Samtal med socialsekreterare - alliansen 39

Kontaktpersonens beskrivning av Mayas öde 40

MÖTET 42

Framträdande av en engagerad styvpappa 42

Om Maya på HVB-hemmet, språket och tabuämne 42

Om Maya och mamma 44

Om nätverksarbetet på HVB-hemmet 45

Att återvända till HVB-hemmet 45

Efter institutionen 46

”Ingen bra idé att göra någonting förhastat” 46

Mammans förslag 47

Slutet av mötet – utvärdering och bokning av nästa möte 47

HAR PLANEN FÖLJTS? 49

4. AVSLUTNING 51

5. REFERENSER 53

INTERNET 54

1. INLEDNING

Motverka våld och gäng (MVG-projektet) var ett samarbetsprojekt mellan Statens institutionsstyrelse och femton särskilt utsedda kommuner[1]. Projektet pågick mellan den första juli 2006 och den sista december 2008[2]. I projektet anställdes en ny yrkeskategori, samordnare[3]. De kommuner som från början ingick i projektet fick en subvention på 40 procent av vårdavgiften för var och en av de ungdomar som placerats på de särskilda ungdomshemmen[4].

Föräldrar till de ungdomar som ingick i projektet skulle, enligt projektplanen, utgöra en viktig del i planeringen av vården och i eftervård. Anhöriga betraktas som nödvändiga för att förstå ungdomarnas problem samt ses som en resurs. Resonemanget är bland annat att involverade anhöriga har lättare att motivera ungdomarna till behandling.[5] Samordnarna skulle därför ”utgöra ett stöd för den unge samt vara en länk mellan den unge, familjen, socialtjänsten och institutionen”[6].

Denna rapport har sin utgångspunkt i det empiriska material som samlats in genom kontakter med de föräldrar vars barn varit aktuella inom projektet mellan juni 2007 och oktober 2008. De jag samtalade med blev enbart mammor, det var de som var mest synliga och involverade. De tillfrågades hur de såg på samordnarna och projektet, och sedan analyserades dessa muntligt gestaltade erfarenheter. I materialet ingår också fältanteckningar från behandlingsmöten och intervjuer under ovan nämnda period.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att utifrån det empiriska materialet beskriva och kartlägga hur de mödrar vars barn varit placerade på de särskilda ungdomshemmen upplever, tolkar, och definierar projektet och samordnarna i relation till andra aktörer inom ungdomsvårdkedjan (socialsekreterare, ungdomar, och personal på de särskilda ungdomshemmen) genom de kategoriseringar som formas, aktualiseras och markeras i den språkliga diskursen.

Mina frågeställningar är:
1. Hur beskriver mödrarna samordnarna och projektet?
2. Hur upplever mödrarna andra aktörer i vårdkedjan?

---

[1] De utvalda projektkommunerna var: Huddinge, Botkyrka, Haninge, Stockholm, Södertälje, Göteborg, Malmö, Burlöv, Landskrona, Trelleborg, Bjuv, Helsingborg, Falun, Borlänge och Gävle.
[2] Kostnaden för projektet uppskattas till sammanlagt 230 Mkr.
[3] MVG-samordnare eller Ungdomssamordnare blev benämningen på den nya yrkeskategori som anställdes inom ramen för projektet. År 2006 anställdes 16 samordnare, de resterande anställdes under 2008. Sammanlagt anställdes under projektets gång ca 30 samordnare men det verksamma antalet samordnare var efter våren 2008 ca 24.
[4] Subventionen justerades efter den 1 april 2008 till 30% av den fakturerade dygnsavgiften. Under december 2008 höjdes den återigen till 40%.
[5] Se Bangura Arvidsson och Åkerström (2000), s. 56.
[6] http://www.stat-inst.se/zino.aspx?articleID=6918, 081201.

Jag vill i denna undersökning uppmärksamma *vad* som sägs eller uttrycks icke-verbalt**,** *hur* detta uttrycks, *när* det uttrycks samt i *vilka situationer* kategoriseringarna synliggörs implicit eller explicit.

Metod

Studien bygger på material av kvalitativt[7] slag, främst handlar det om inspelade intervjuer och observationer. Nedan redogör jag för hur materialet samlats in samt ger en beskrivning av mina iakttagelser under fältarbetet.

Intervjuer

Åtta föräldrar (mammor) som medverkat i projektet intervjuades och jag analyserade hur de själva beskrev sina upplevelser och erfarenheter. Dessa föräldrar har jag tilldelat fiktiva namn. Fyra av dem är etniska svenskar och fyra har en annan bakgrund.[8]

Uppföljningsintervjuer genomfördes med fyra av dessa föräldrar efter cirka ett år. Min tanke med detta var att uppmärksamma eventuella skillnader och liknelser i föräldrarnas berättelser om samordnarna och projektet efter ett år.

Under 2007 (juni - oktober) intervjuade jag fyra föräldrar, tre i Skåne och en i Stockholm-Borlänge. Under augusti och september 2008 gjorde jag en uppföljande intervju via telefon med de fyra föräldrar som jag intervjuade under 2007 samt telefonintervjuade fyra nya föräldrar, en från Skåne, två från Göteborg och en från Stockholm-Borlänge.

En intervju genomfördes i grupp med en mamma och hennes son. De övriga intervjuerna genomfördes enskilt.

Kontakten med de första fyra föräldrarna förmedlades av samordnarna och kontakten med resterande fyra föräldrar fick jag genom informanter på socialtjänsten eller institutionen där deras barn varit placerade.

Föräldrarna fick garantier för att jag i publikationer och presentationer av undersökningens resultat kommer att avlägsna namn liksom andra uppgifter som skulle kunna användas för att identifiera de berörda (detta gäller alla namn som nämns). Jag var noga med att i alla mina kontakter betona att studiens intresse rörde erfarenheter och upplevelser av generella sociala fenomen som uppstod under projektets gång och att jag därför inte hade någon anledning att dokumentera personuppgifter.

[7] Se t ex Silverman 1997.

[8] Kön och etnicitet hos de intervjuade grundas på mina intryck, de intervjuades berättelser samt fältanteckningar före, under och efter intervjuerna. Jag nedtecknade även information om de intervjuades utseende, namn, uttal.

Intervjuerna varade mellan 30 och 60 minuter och diktafon användes vid de intervjuer där föräldrarna och jag träffades personligen.[9] Transkribering av det inspelade materialet gjordes inte direkt efter intervjun utan efter några dagar vilket försvårade dokumentation av och möjligheten att kommentera detaljer. Denna negativa effekt försökte jag mildra genom de fältanteckningar jag fört. I dessa beskrev jag omständigheterna kring intervjuerna, alltså det jag upplevde som väsentligt under själva intervjun samt en kort sammanfattning av intervjun.

Under telefonintervjuerna samtalade jag med de berörda föräldrarna på ett informellt sätt om samordnarnas insats. Intervjuerna varade mellan 15 och 30 minuter. Under intervjuerna nedtecknade jag det sagda, i citatform, vilket senare sammanfattades i ett dokument.

Jag strävade efter att ge de intervjuade utrymme att ta upp närliggande ämnen som de ansåg relevanta. Jag strävade även efter att själva intervjun skulle utspelas i en samtalsorienterad stil där jag som intervjuare tog på mig rollen som samtalspartner. Detta benämns av Gubrium och Holstein (1997) som en *aktiv intervju,* intervjuaren tar på sig rollen som samtalspartner snarare än utfrågare.[10]

Observationer – Svårigheter att träffa en del intervjuade

Fältanteckningarna som använts i denna studie är skrivna medan intervjuerna utfördes och vid planeringsmöten som hölls av institutionspersonal eller socialtjänsten avseende ungdomar aktuella i projektet. Fältobservationerna genomfördes från och med juni 2007 till och med oktober 2008.

Vid fältobservationerna nedtecknade jag korta iakttagelser på papper eller på min hand och dessa använde jag senare för att vidareutveckla respektive anteckning. Detta gjorde jag vanligtvis samma dag och med hjälp av det nedtecknade och mina minnesbilder från observationstillfället skapades fältanteckningarna som en text.[11] Att direkt skriva ner allt jag såg och hörde under observationen, för att på så sätt minimera fördröjningen mellan händelse och anteckning, fann jag för det mesta vara svårt. Ofta hade jag sällskap av en eller flera aktörer och jag försökte att skriva så lite (eller kort) som möjligt för att inte störa eller missa delar av händelsedynamiken som utspelades på fältet. Under analysen kodades fältanteckningarna[12] för att skydda aktörernas identitet.

Jag har varit närvarande ute på fältet vid många tillfällen men ”fältet” har varit ett vittförgrenat sådant. Fältanteckningarna ger bland annat en inblick i mina svårigheter att träffa föräldrar för intervju:

[9] Jag frågade först de medverkande om de godtog detta.
[10] Gubrium och Holstein (1997), s. 123; Holstein och Gubrium (1997/1998), s. 113-129.
[11] Jfr. Emerson, Fretz, Shaw (1995), s. 17-65.
[12] Datum och månadsnamn togs bort och kodnummer (01-99) lades till. Året (07 eller 08) stämmer överens med den ursprungliga versionen.

> Den 30 augusti 2007 ringde jag till Ann (som är mamma till Vidar, en pojke, som jag tidigare intervjuat på en institution) med en förfrågan om att ställa upp på en intervju. Hon samtyckte och vi bokade tid och plats (kaféet X) för mötet.(…) Den aktuella dagen kom jag till platsen en halv timme tidigare, satte mig på uteserveringen i hörnan där störning för eventuellt bandande av samtalet uppfattades som minimalt. Jag väntade en timme och Ann kom inte. Två kvinnor som satt på uteserveringen tillfrågades om de var Ann och jag fick nekande svar. Under dagen ringde jag flera gånger till Ann och lämnade ett meddelande genom hennes man. När hon till slut ringde tillbaka berättade hon att hon väntade på mig utanför kaféet X men i en annan stadsdel (det är nämligen två kaféer X i den staden). Vi bokade en ny tid veckan därpå men denna gång på kaféet Y som är det enda i staden. (FA 0704)

En vecka senare är jag på kaféet Y och väntar på Ann:

> Den aktuella dagen kom jag tidigare till kaféet och markerade ett bord på övre plan där musiken inte är så hög som på bottenplan (markeringen gjordes med min jacka, ett block och en penna). Jag satte mig vid ett annat bord på bottenplan där jag kunde iaktta folk som kom in i lokalen eller som stod ute och ev. väntade på någon. Ann kom inte på den utsatta tiden. Efter en kvart frågade jag en kvinna som satt ensam vid ett bord om hon möjligtvis hette Ann. Svaret blev ”nej”. Jag väntade en halv timme till och reflekterade över detta som hände. Några av mina tankar var: ”Hur ska jag göra nu för att inte förspilla tid?”; ”Ska jag läsa någonting under tiden jag väntar?”; ”Nej, det ska man inte göra. Tänk om Ann dyker upp och ser att du läser. Detta kan hon uppfatta som förnedrande, att du placerar intervjun med henne i andra hand genom att läsa någonting i nära anslutning till intervjun”; ”Om hon inte kommer vad ska jag göra?”; ”Ska jag kontakta henne en gång till?”; ”Det måste finnas en förklaring till detta - hon har ett barn som är placerat på institutionen, hon arbetar (som ”--- yrke”) mellan kl. 16 och 23”; ”Hon är trevlig när vi pratar i telefon och hon säger att hon verkligen vill bli intervjuad.”; ”Ja, jag ska ringa henne! Varje intervju är viktigt men hennes kanske har det lilla extra. Hon kommer kanske att berätta något som verkligen är viktigt.”(FA 0704)

Tankeströmmen ovan gör att jag ringer Ann igen:

> Jag försökte ringa Ann flera gånger samma dag men fick inget svar på telefonen. Dagen efter fick jag tag på henne. Så fort jag presenterade mig i telefon sa Ann: ”ooo har jag missat, har jag missat det?”. Hon verkade vara ledsen och berättade att hennes yngre son ”också missbrukar” och att hon känner ”en enorm påfrestning” på grund av alla möten där hon måste närvara (mötena på socialtjänsten och institutionen). Exempelvis sa hon: ”nu på torsdag och fredag har jag två möten på förmiddagen, ett på eftermiddagen, båda dagarna”. I samband med det ovannämnda

> samtalet bokade vi tid för intervju veckan därpå på kaféet Y. Ann bad mig ringa henne dagen före intervjun och påminna om intervjun. Dagen före intervjun ringde jag och påminde Ann om vårt planerade möte. Hon tackade för att jag ringde och sa att hon skulle komma på den utsatta tiden. I dag kl. 9. 55 träffades vi utanför kaféet Y. (FA 0704)

Strukturering och disposition

Studien använder sig av teknikerna intervju och observation. Under bearbetning av materialet gjordes en tematisering för att lättare definiera de kategoriseringar som skapas i den språkliga diskursen. Tematiseringen utgick från studiens syfte: att försöka beskriva och kartlägga hur föräldrar upplever, tolkar, och definierar projektet och samordnarna. De teman som lyfts fram i analysen är en abstrahering av de samtalsämnen som vanligtvis dök upp under själva intervjuerna. Samtal om aktörernas lokala och specifika förståelse av interaktionen analyserades och relateras till den studerade kontexten.

Studiens syfte och det empiriska materialet presenteras i rapportens *Inledning*. Kapitlet *Föräldrarnas röster* innehåller analysen av hur de intervjuade föräldrarna beskriver projektet och samordnarna. Det kan vara i termer av uppskattning samt implicit och explicit kritik. I avsnittet *Om ett möte* skildras en samordnares förberedelse inför ett möte samt själva mötet där etnicitet, kön och maktförhållanden mellan aktörerna kom att synliggöras. Avslutningsvis återvänder jag under avsnittet *Avslutning* till studiens syfte och här diskuteras mina resultat.

2. MÖDRARNAS RÖSTER

Mödrarna likställde i sina berättelser ofta projektet och vårdkedjans möten med samordnaren. De intervjuade beskrev projektet, i likhet med de intervjuade ungdomarna[13], genom att värdera samordnarens insats. Härigenom bedöms, dvs. uppskattas eller kritiseras samordnarna genom de olika bilder som vissas upp. De uppvisade bilderna tolkas under analysen genom att sättas in i den kontext där de framställdes men beskrivningarna jämförs även i ett tidssammanhang (ex. mamma X sa en sak under projektets början men ett år senare säger hon något helt annat).

Av de åtta intervjuade var fyra i huvudsak positiva i sin beskrivning av samordnarna och fyra var kritiska. De fyra första intervjuades under 2007 (Vidia, Lida, Ann och Matilda) och jag träffade dem genom samordnarna. Tre av dem beskrev sina samordnare på ett positiv sätt medan den fjärde hade ett negativt tonfall. De fyra som intervjuades i slutet av projektet (Henrietta, Elin, Britt och Aida) kom jag i kontakt med genom mina kontakter på institutionen och socialtjänsten, tre av dem var negativa i sin beskrivning av samordnarna och en var positiv. Uppföljningsintervjuer gjordes med de fyra som intervjuats under 2007 (Vidia, Lida, Ann och Matilda) och vid dessa beskrev två av dem fortfarande samordnarna på ett positivt sätt medan de två andra var övervägande negativa i sina beskrivningar.

Först skall jag titta på mödrarnas synpunkter vid den första intervjun för att i nästa avsnitt beskriva föräldrarnas synpunkter från den andra intervjun.

[13] Se i Basic (2009b).

Uppskattning och kritik

De som intervjuades vid ett tillfälle gav såväl uppskattande beskrivningar av samordnarna, som kritiska synpunkter.

Uppskattande beskrivningar

Om samordnares makt

Enligt MVG-projektets ledning innehar MVG-samordnarna inte något formellt beslutsmandat och de ska använda sig av ”frågans makt” när de agerar ordförande på mötena och genom detta påverka socialtjänsten och institutionerna. Under tiden den unge är inskriven på ett särskilt ungdomshem ”skall samordnarna ligga lågt” men ändå delta i mötena. Projektledningen påpekade flera gånger att ”fokus i projektet ligger på eftervården”.[14]

Vissa föräldrar beskriver ändå, liksom de intervjuade ungdomarna, samordnaren som en aktör med makt att övervaka socialsekreterarna. Deras uppfattningar överensstämmer inte med den beskrivning som projektledningen och samordnarna ger. Samordnaren beskrivs även som en aktiv aktör, någon som påverkar de andra aktörerna.

Efter ett socialtjänstmöte angående ungdomen Nils (efter hans vistelse på institutionen) intervjuade jag honom och hans mamma Matilda. Matilda var pratsam och mycket positiv till vårdkedjans alla insatser. Nils var inte negativ till någonting men inte lika glad och positiv som mamman. Vid några tillfällen reagerade mamman på Nilss lite likgiltiga attityd vid beskrivningen av aktörernas insatser.(FA 0719) Matilda berättar om samordnaren Titti:

> Matilda: Jag tycker att det är jättebra att hon är med (paus ca 2 sek), MVG (paus ca 3 sek) för hon (samordnare Titti) liksom, hur ska man säga? Hon kollar ju upp socialen så att de gör det de ska. Jag tycker att hon är jättebra. (…) Jag tycker också att det är bra att vi har såna möten, att vi träffas, att skolan är med och det är jättebra.
> Goran: Upplever du att det är hennes förtjänst att det är så?
> Matilda: Mmm. Ja, det gör jag lite faktiskt.

Matilda berättade om ett lyckat exempel på åtgärder där samordnaren beskrevs som en aktör som vann gehör. Hon konstruerar en aktiv aktör, någon som ”kollar upp socialen” och har en positiv påverkan på andra aktörer i vårdkedjan. En annan mamma aktualiserar samordnarens skyddsaspekt.

Lida kom till Sverige för femton år sen och hon är mamma till pojken Semso som jag intervjuade på ett behandlingshem (se FA 0727). Intervjun med Lida genomfördes på hennes arbetsplats (Lida är egen företagare). Hon är en pratsam intervjuperson. Jag behövde nästan inte ställa några frågor till henne, hon

[14] FA 0726; 0730; 0725.

berättade själv och jag kommenterade kort det hon sa. Hon var nöjd med samordnare Tomas insats och missnöjd med socialtjänstens insats. Hon berättade i positiva ordalag om behandlingshemmet där Semso vistades. Om personalen på institutionen sa hon: ”mycket bra och duktig personal”. Lida har en äldre son som också missbrukar narkotika och i sin berättelse relaterade hon till honom. Hon exemplifierade hur socialtjänsten sparar pengar, hur de inte ville placera ungdomar som behöver hjälp, genom att relatera till sina söner. Under intervjun var hon upprörd flera gånger och hade tårar i ögonen. (FA 0735) Lida berättade om samordnarens framtidsroll utifrån sina tidigare kontakter med socialtjänsten:

> Lida: Så verkligen, utan Tomas skulle vi ha ett riktigt bekymmer med socialen.
> Goran: Var det så innan?
> Lida: Så var det innan därför…
> Goran: Vad kan detta bero på, att ni hade bekymmer med socialtjänsten?
> Lida: På ett sätt är de snåla med pengar och Tomas sa till dem … 40% SiS betalar, förstår du?
> Goran: Mmm.
> Lida: (…) Jag märkte hur de gjorde innan för då tänkte de mycket på att spara pengar men sen Tomas… projektet alltså, att det är 40% de får hjälp med. De måste göra mer nu. Därför kontaktar Tomas dom och så ”Vad har ni gjort? Ska vi göra det? Ska vi göra det?” De säger ”Ja, vi ska prata med chefen, vi ska prata med chefen. Vi ska fråga chefen?” men Tomas ringer dom hela tiden. (…) Så han gör så mycket, han kontaktar mycket socialen att de gör nånting.
> Goran: Mmm.
> Lida: Skulle inte Tomas vara med, Semso skulle inte va’ fortfarande på institutionen. För länge sen skulle de säga ”det räcker med behandlingen”.

Lida beskrev samordnaren som någon som ringer till socialsekreterarna och påverkar händelseförloppet med hänvisning till den rabatt som socialtjänsten fick vid placeringar på de särskilda ungdomshemmen (se senare under avsnittet ”Subventionen som kamprekvisita”). Hon – och hennes son – vill, till skillnad från utgångspunkten i projektet om korta vårdtider, ha en förlängd institutionsvistelse. Matilda liksom Lida pratade inte i termer av ”frågans makt” utan hon framställde samordnaren som en aktör med makt, som ett kontrollorgan som kontrollerar och påverkar socialsekreterarna.

Om vikten att planera – framtidsförväntningar

Jag fick under mina samtal med föräldrarna en glimt av vad de planerade, önskade och förväntade sig av tiden efter barnens vistelse på institutionen. Några föräldrar uppmärksammade vikten av att planera ungdomens framtid, den del i vårdkedjan som ofta förknippades med samordnarna. Föräldrarnas beskrivningar låter oss se hur de upplever samordnaren men även de andra inblandade aktörerna. Lida jämför exempelvis samordnarens insats med socialtjänstens felaktiga handlande. Hon berättade om samordnarens sätt att jobba:

> Lida: De (samordnarna) jobbar för ungdomar och på en annan sätt. Jag träffade honom (samordnare Tomas) fyra gånger. Han visade mig hur de ska jobba med min son till fra… framtiden alltså. Och jag märkte faktiskt att det är mycket bättre eftersom de planerar mycket, de har sån planeringsbok och de kan snabbt se vad mamma tycker, vad skolan säger, hur Semso vill och sen vad socialen säger till planering. Och också vad Tomas tycker, och till sist vad blir av det alltså. Socialen ville hämta min son tillbaka hem från institutionen och jag var inte alls med på detta, därför jag vet att han kommer att hamna där igen... Det är en stor grupp där min son tillhör, de är som maffia kan man säga. Mycket elaka, mycket… De tar knark, de har mycket… mycket dumma saker att hålla på…[15]

Lida uppmärksammade samordnaren och hon jämförde hans framtidsinriktade arbetssätt med socialtjänstens försummande. En annan mamma uppskattade samordnarens framtida närvaro genom att beskriva tryggheten som kunde försvinna om samordnaren eventuellt lämnade vårdkedjan. Matilda berättade följande på min fråga: ”Förväntar ni er någon hjälp av samordnaren framöver?”:

> Matilda: Ja. (paus ca 5 sek) Jag vet inte vad men jag hoppas att både soc och samordnaren (samordnare Titti) finns med ett bra tag framöver. Det är en trygghet att ha dem, tycker jag.
> Goran: Mmm.
> Matilda: Om de slutar, så att vi ska klara oss själva, så tror jag att det kommer att kännas tomt, att inte ha någon som liksom frågar och … Det är en trygghet att ha dem.
> Goran: Men den rädslan finns hos dig…
> Matilda: Aaa.
> Goran: att man avbryter kontakten…
> Matilda: Ja.
> Goran: tidigare än du har tänkt dig?
> Matilda: Att vi nu måste klara oss själva, att det blir så. Det är så skönt att ha dem omkring sig.
> Goran: Mmm.
> Matilda: Det är vårt nätverk som vi har här, SiS med MVG och soc.

Om en orolig mamma och en aktiv samordnare

Lida som omnämnts i avsnittet ovan uppskattade samordnaren och i sin beskrivning visade hon upp olika bilder. De bilder som oftast dök upp i hennes berättelser handlade om en orolig mamma och om en engagerad samordnare. Bilderna sammanfogades i kontexten genom en gemensam nämnare, sonen Semso. Lida berättar om sin sons framtid:

[15] Lida berättade att socialtjänstens plan stoppades när hon ringde till åklagaren, från Semsos senaste rättegång, och berättade om socialtjänstens plan som enligt henne avvek mycket från den planering som en socialsekreterare framfört under själva rättegången. När åklagaren pratat med representanter från socialtjänsten ändrade sig socialtjänsten och Semso fick stanna kvar på institutionen. (FA 0735)

> Lida: Jag tycker att de skulle tänka lite till framtiden. De ska ge honom mer skoltid, de tänker inte så mycket på Semsos skola just nu[16]. Jag sitter och tänker på skolan, jag vet inte… Detta är ett stort bekymmer för mig, för Semso också, att de inte har planerat skolan till honom. (paus ca 3 sek)
> Goran: Mmm.
> Lida: Just nu planerar de att han ska leva där (en stad nära institutionen) och de på behandlingshemmet tycker att han måste ha kontakt med behandlingshemmet. Personalen som arbetar där och socialen och Tomas, alla tycker att det är mycket bra om Semso får lägenhet där. Två gånger om veckan ska han ändå komma hit (till mammans hemstad).

Lida visade under intervjun att hon var orolig. Det fanns en planering för hennes son och alla inblandade verkade vara nöjda med den. Hon var också nöjd med planeringen men skolfrågan verkade skapa oro. Samordnaren uppmärksammas som en aktiv aktör, som en av de andra myndighetspersonerna. Sonens positiva syn på samordnaren verkade avspeglas på mamman:

> Lida: Han (Semso) tycker mycket om Tomas. Tomas kontaktar honom mycket mer än mig.
> Goran: Mmm.
> Lida: Han pratar mycket med Semso. ”Vad tycker du? Jag tänker på detta. Vad tycker Semso? Tror du att…”. Semso har berättat för mig att Tomas kontaktar honom mycket, de har mycket kontakt med telefonen eller sånt.

Lida var nöjd med samordnarens insats och anledningen till det verkade vara den bra relationen som fanns mellan hennes son och samordnaren. Ungdomarna som var placerade på institution uppskattade att ha telefonkontakt med sin samordnare[17]. Likadant var det för mamman ovan som uppskattade att sonen hade kontakt med sin samordnare under placeringstiden på ungdomshemmet.

Telefonsamtalens betydelse

Just telefonsamtalen med samordnarna verkade vara viktiga för de intervjuade mammor som uppskattade samordnarnas arbete. I Andersson, Lundström och Sallnäs (2009) rapport av projektet framgår att dessa kontakter var mycket sparsamma efter utskrivning från institutionen[18]. De uppskattande mödrarna lyfte emellertid fram de telefonsamtal då samordnaren och föräldern diskuterade framtida möten, frågor som ska lyftas upp, problematik som dykt upp, mm. Hur ett telefonsamtal upplevs olika av en mamma och hennes son upptäckte jag när Matilda, Nils och jag diskuterade ett förspel till ett möte:

[16] På det behandlingshemmet är man mer fokuserad på behandling, skola har man en gång i veckan.
[17] Se i Basic (2009b).
[18] Andersson, Lundström, Sallnäs (2009).

> Goran: Så mest aktiv brukar hon vara (samordnare Titti) och en dag innan mötet frågar hon om ni vill lyfta upp nånting under själva mötet.
> Nils: Det är typ det enda hon gör.
> Goran: Mmm.
> Matilda: Jag… Jag har lite mer kontakt med henne. Visst hon ringer angående frågor på mötet men ibland kan hon ringa och höra om allting är bra med han (med Nils) (…)
> Goran: Brukar MVG-samordnaren ringa dig och fråga om du har några frågor innan mötet?
> Nils: Aaa, det brukar hon göra. Det är den enda gången hon ringer mig.
> Goran: Mmm. Skulle du önska att hon ringer lite oftare?
> Nils: Nej.
> Matilda: Men hon hälsar alltid… hon hälsar alltid till dig och det har jag sagt till dig.

Bangura Arvidsson och Åkerström (2000) uppmärksammar, i sin studie om familjearbetet på institutionen, att det finns skillnader i föräldrarnas och ungdomarnas upplevelse av hjälp och stöd som de får av institutionsanställda under ungdomens vistelse på institutionen.[19]

Liknade kan urskiljas i citatet ovan men själva scenen utspelas på en annan plats (socialtjänstkontor). Mamman och sonen ser inte telefonkontakten som de har med samordnaren på samma sätt. Sonen refererar till tjänstesamtal när han berättar om arbetet som hans samordnare gör, en antydan till en professionell relation mellan honom och samordnaren. Mamman uppmärksammar emellertid telefonsamtalet som något som går utöver det vanliga tjänstesamtalet, samtalet tycks övergå till en mer personlig dimension. Mammans upplevelse av telefonkontakten kan ha varit sådan att hon kände en viss trygghet, något som omtalats i avsnittet ”Om vikten att planera – framtidsförväntningar”.

Hon fick pappa att vara med

Majoritet av föräldrarna som jag träffade under mitt fältarbete var mammor. Papporna framträdde sällan. Jag träffade bara två pappor under de möten jag observerade.[20] Två mammor som jag intervjuade uppmärksammade och uppskattade samordnarnas insatser; en samordnare lyckades få ungdomens pappa att vara med i vårdkedjan, den andre samordnaren förbättrade relationen mellan en mamma och en pappa.

Telefonintervjun med den utländskt födda Aida utförde jag mellan min första och andra intervju med hennes son Ali. Aida berättade i positiva termer om samordnaren Susanne, ”hon är en underbar kvinna” var Aidas ord. Om Alis upplevelse av Susanne berättade Aida: ”Ali tycker mycket om henne”; ”Ali tycker att hon är rättvis, inte som Paulina (socialsekreteraren)”, ”Han tror att han fick

[19] Bangura Arvidsson, Åkerström (2000), s. 50-54.
[20] Någon enstaka pappa nämndes också under några intervjuer och fältanteckningar.

vara hemma fast han har LVU tack vare Susanne". (FA 0810) Aida specificerade hjälpen som hon fick av samordnaren Susanne:

> Aida: Hon (samordnare Susanne) hjälpte hela vår familj, hon pratade med pappa (…)
> Goran: Kan du beskriva vad hon gjorde som är bra?
> Aida: När hon kom då pratade inte jag och pappa, så hon pratade med pappa och fick honom att va' med.

Aida beskrev samordnaren som en viktig aktör, någon som lyckas återföra den länk som saknats i vårdkedjan genom att engagera de aktörer som inte var engagerade. Liknande resonemang framfördes av Matilda som uppskattade både samordnaren och mötena som denne sammankallade. I slutet av intervjun sa hon:

> Matilda: Mycket av de här mötena har faktiskt gjort att hans pappa (Nilss pappa) och jag kan prata med varandra. Det har vi inte gjort förut. I början så pratade vi inte men varandra. I början var det också svårt på mötena här. (…) Nu går det jättebra. Vi måste också ha en kontakt, ringa till varandra. Det funkar jättebra nu.

Subventionen som kamprekvisita

Några av de intervjuade föräldrarna lyfter fram subventionen på socialtjänstens placeringskostnad som något positivt för ungdomarna. Lida använder till exempel rabatten som ett argument mot besparingar inom socialtjänsten och därmed får subventionen en särskild betydelse i hennes berättelse. Lida berättade följande om hur en socialsekreterare letade efter en plats på institutionen för hennes son:

> Lida: De (socialsekreterarna) sa till mig att vi måste kolla upp detta med institutioner… "Vi ska kolla upp vad det kostar, vad det kommer att kosta socialen". De har ringt, alltså framför mig, de ringde till olika institutioner och frågade "Vad kostar det hos er? Ja, 1500… Ja, 40 procent, vi har rabatt av Tomas …". De tar 40 procent av det här projektet du vet.
> Goran: Mmm.
> Lida: "Vad kommer det att kosta? Chefen måste veta!" Alltså man märker att de är mycket mer noggranna för pengar än för ungdomar. De jobbar inte för ungdomarnas skull, förstår du mig?
> Goran: Mmm.
> Lida: De tänker på vad det kommer att kosta, hur mycket kommer projektet att betala. "40 procent, aha, ok"… Alltså jag mådde dåligt den dagen när jag kollat hur de ringer hit och dit om vilket behandlingshem är billigast. Jag mådde jättedåligt på grund av detta, bara att kolla hur de ringer.

Lida beskrev härovan hur sökandet efter en plats på institutionen gick till. Subventionen nämndes av Lida flera gånger under berättelsen. Å ena sidan jämställdes samordnaren och projektet med subventionen och å andra sidan

användes subventionen som *kamprekvisita* i Lidas resonemang. Lida visade att hon hade kunskap om subventionen och hon lyfte gärna upp den liksom sin kritik om hur socialsekreterare i sonens fall använde subventionen i sin kalkyl.

Denna framställning aktualiserade den ekonomiskt laddade verkligheten i den aktuella kommunen eftersom en placerad ungdom betydde att kommunens budget ansträngdes och rabatten på placeringskostnaden blev till en ekonomisk lättnad som uppskattades[21]. Lidas kontextuella resonemang tonade ned den ekonomiska betydelse för kommunen, hennes strävanden var att få en så bra behandlingsplats för sin son som möjligt oavsett kostnaden för kommunen. Hon var kritisk till socialsekreterarens tillvägagångssätt och delade med sig av sina känslor i sin berättelse, ”jag mådde jättedåligt på grund av detta”. Genom att hon kritiserade socialtjänsten och delade med sig av sina känslor framställde hon sig som en bekymrad men situationsmedveten mamma.

Samordnare – ingen poäng nu, men en framtidsidé

Som tidigare nämnts betonade några föräldrar vikten av att planera för framtiden, dvs. det som skall komma efter ungdomarnas vistelse på institutionen. Dessa framställningar gjordes på olika sätt.

Ann är mamma till pojken Vidar som jag intervjuade vid två tillfällen under hans vistelse på en institution. Hon var en pratsam intervjuperson som trots tidsbrist ville ställa upp på att intervjuas. Hon konstruerade samordnarens framtida betydelse genom att å ena sidan beskriva en framtidsidé med en samordnare och å andra sidan genom att bagatellisera den praktiska betydelsen av samordnaren i hennes sons fall. Framställan gjordes med hjälp av en balansering i beskrivningen. Ann berättade om samordnarens insats på det senaste mötet:

> Ann: Han (samordnare Stefan) var med på mötet sist och han har gjort ett sånt kompendium och det har jag suttit och läst och sa så: ”Ja visst, det är fint” men det är ändå deras regler (andra inblandade myndighetspersoner). Det är deras beslut som gäller, så är det. (paus ca 2 sek)
> Goran: Mmm.
> Ann: Tyvärr. (paus ca 3 sek) Han framför Vidar:s önskemål om Vidar inte säger det själv (paus ca 2 sek) men sen händer det ingenting. Så är det ju.
> Goran: Mmm.
> Ann: Sen vet jag inte om några år, om man kan säga så, om det blir bättre om man fortsätter att ha såna här samordnare. För jag vet att folk inte vet vad det är, hur det fungerar. För att det är så mycket nytt.

Ann balanserar när hon beskriver samordnares praktiska arbete. Två dikotomiska framställningar kan urskiljas: å ena sidan pratade hon om de hinder som samordnarna stötte på i sitt praktiska arbete i form av det var ”deras regler” (andra myndighetspersoner) som man arbetade efter och å andra sidan lyfte hon fram

[21] Se i Basic (2009a).

själva idén med samordnarna som något som skulle kunna bli bra i framtiden. Balanseringen synliggörs när Ann aktualiserade beskrivningar som kan jämföras i den explicita och tidsmässiga kontexten.

En explicit jämförelse skapas genom användandet av olika ord som innebär invändningar eller motsatsförhållanden exempelvis *men* och i något fall *sen*. Dessa ord särskiljer men kan även förena olika verklighetsbeskrivningar. När det kommer till den tidsmässiga jämförelsen använder berättaren dåtid, nutid och framtid i sin beskrivning av samordnarna. Vanligast är att en negativ beskrivning av dåtiden neutraliseras genom en positiv beskrivning av nutid och positiva förväntningar på framtiden. Vi får genom berättelserna olika bilder av samordnarna vilka sedan jämförs och används som attribut för den *balansering* som uppstår. Genom den balansering som uppstår i framställningen avgränsas och förenas diametrala beskrivningar av samordnarna varmed balansen i framställningen av dem återställs.[22]

Balansen i Anns berättelse synliggjordes genom den explicita jämförelse då samordnaren Stefan omtalades. Han beskrevs som en aktör som gjorde sitt arbete, dvs. han använde samordnarnas arbetsverktyg, den så kallade överenskommelsen (”kompendium”) och förde ungdomens talan. ”Men sen händer det ingenting” enligt Ann och balansen i hennes berättelse kristalliseras.

De nutida svårigheterna balanserades i berättelsen genom en ljusare framtidssyn. Anns förhoppning var att framtiden skulle föra med sig en förändring, att okunskapen om samordnarna skulle minska och att den nya samordnarrollen skulle komma att accepteras. Samordnarens framtida praktiska betydelse gjorde sig gällande i Anns svar på frågan jag ställde: ”Tror du att Stefan kommer att spela någon roll i vårdkedjan senare?”:

> Ann: Det tror jag. Jag tror att det kommer mer in i slutet faktiskt, på nåt sätt.
> Goran: Mmm.
> Ann: Att då kan han ju mera påverka, alltså insatser kanske och lite så. Jag tror att det är lite tidigt för han att komma in, jag tror mer i slutet.
> Goran: Mmm.
> Ann: Däremot tycker jag ändå att han ska va med från början.
> Goran: Mmm.
> Ann: Men jag tror att han påverkar mer vid slutet faktiskt. (…) Han är ju jättegullig, alltså Stefan. (…) Han är väldigt vänlig och jag hör på honom att han bryr sig väldigt mycket om Vidar och att han är där… Alltså… Förstår du? Och det glädjer mig.
> Goran: Mmm.
> Ann: Jag är Vidar mamma och det är så att man märker om folk bryr sig faktiskt eller om de bara pratar skit. Det märker jag med en gång.

[22] Se i Basic (2009c).

Kritiska beskrivningar av samordnare eller rollen

Om samordnares bristande makt

Vissa föräldrar uppmärksammade bristen på beslutsmandat hos samordnarna. En mamma uppmärksammade exempelvis makt som en bristvara hos samordnarna där maktbristen i sig relateras till handlingar av andra inblandade aktörer.

Ann visade frustration och besvikelse när hon beskrev hur institutionspersonalen bemötte ungdomarna och hon gav beröm och uppskattning när hon beskrev sina kontakter med socialtjänsten. I Anns berättelse framställdes samordnaren som en trevlig person som bryr sig men som bara framför det som hennes son vill utan att något konkret händer. Enligt henne gör de andra aktörerna som de vill utan att bry sig om det som samordnaren framfört. Under intervjun var Ann upprörd flera gånger med tårar i ögonen samt en darrande mun. Detta intensifierades särskilt när hon berättade om sin sons missbruk och då sa hon: ”Jag kan inte låta honom knarka ihjäl sig”. Vid detta tillfälle torkar Ann tårarna från kinden med sin högra hand. (FA 0704) Nedan följer vårt samtal efter min fråga: ”Vad kan du säga om samordnarens insats i det hela?

> Ann: Stefan menar du?
> Goran: Ja.
> Ann: Alltså jag måste säga ärligt att vi har träffats vid två eller tre tillfällen. Två tillfällen var mötet. Jag har egentligen bara pratat med Stefan en gång själv. Han är väldigt vänlig och väldigt go och så, men jag vet inte vad han gör. Vad har han gjort egentligen? (paus ca 3 sek)
> Goran: Fick du förklarat av honom vad det är som är tanken med…
> Ann: Ja, jo, ja.
> Goran: Det hela?
> Ann: Ja, ja. Om jag har förstått rätt så är hans jobb att se till att Vidar’, sak kommer fram. (paus ca 2 sek) Så har jag förstått det men, men sen tror jag att han är styrd efter dessa regler också faktiskt. Det tror jag. Han kan inte bara komma in och säga ”jag tycker att Vidar ska…” så funkar det inte, utan han sitter mest med, tycker jag, och liksom försöker få fram vad Vidar tycker men sen blir det inte mer. Han har inte den makten, faktiskt.

Enligt MVG-projektets ledning innehar MVG-samordnarna inte något formellt beslutsmandat och de ska använda sig av ”frågans makt” när de agerar ordförande på mötena och genom detta påverka socialtjänsten och institutionerna. Under tiden den unge är inskriven på ett särskilt ungdomshem ”skall samordnarna ligga lågt” men ändå delta i mötena. Projektledningen påpekade flera gånger att ”fokus i projektet ligger på eftervården”.[23]

Ann beskriver samordnarna som ”vänlig och go” men utan beslutsmandat som medför att han inte kan påverka. Genom en sådan framställning aktualiseras en positionering i relationen. Å ena sidan framställs samordnaren som underordnad

[23] FA 0726; 0730; 0725.

de andra myndighetspersonerna på grund av sin mjuka stil, något som kan ses som ett resultat av hans avsaknad av formell makt. Å andra sidan framställs samordnaren som överordnad i den personliga relationen till mamman. Trots avsaknaden av beslutande makt uppskattar mamman samordnaren, som person även vid den andra intervjun ett år senare (se senare i texten).

Implicit kritik – möte utan mamma

En mamma som intervjuades under 2007 var implicit kritisk i sin berättelse om samordnaren. Kritiken i sig fokuserade inte direkt på samordnaren utan på en viss kontext där samordnaren ingick. I detta fall handlade det om kritiska synpunkter på hur mötena genomfördes när mamman inte tilläts närvara eftersom dottern inte önskade det.

Intervjun med Vidia genomfördes i hennes lägenhet och innan jag samtalade med hennes dotter Aisa, som vid tillfället var sjutton år gammal och placerad på en institution. Vidia har bott i Sverige i 24 år och hon är förtidspensionär. Hon var mycket negativ till alla inblandade aktörerna. Hon berättade allmänt kritiskt om socialtjänsten och institutionen och betonade att det var Aisa, dottern, som fick igenom att Vidia förbjöds delta på mötena. Vidia framställde sin dotter som en manipulativ aktör som lurade de inblandade. Vidare berättade Vidia att hon inte visste vad samordnaren Patricia gjorde i vårdkedjan. Vidia såg henne som en ytterligare myndighetsperson som ”tror på teatern som Aisa spelar”. (FA 0736) Vidia kommenterade det faktum att hon utelämnades från mötena som handlade om hennes dotter:

> Vidia: Det ligger nu på Aisa. Jag upplever som att alla, myndigheterna, att de mest, mest lyssnar på ungdomarna. Inte på föräldrarna.
> Goran: Mmm. Och det upplever du som negativt?
> Vidia: Ja (…) till exempel, jag önskade att vara på mötet med Aisa. De hade ett möte för några veckor sen, eee, på institutionen och jag sa till dem att jag vill vara med. Jag ville veta vad det är som gäller. Vad de planerar, vad de tänker, vad Aisa säger därför att hon manipulerar hela tiden och spelar teater. Så, så, så, jag ville vara med, jag är mamma men Aisa sa nej. (…)
> Goran: Vad sa Patricia?
> Vidia: Patricia sa ”Aisa, mmm, ville inte att du ska va` på mötet och för hennes skull är det bra att du inte är med”.

Alla de myndighetspersoner som ingick i Aisas vårdkedja kan känna sig utpekade av Vidia. Anledningen till kritiken ovan verkar vara myndighetspersonernas benägenhet att ge efter för dotterns önskningar som i myndighetspersonernas ögon främjar barnets behandling. Detta går att utläsa i det Vidia berättar om samordnarens kommentar avseende anledningen till att hon inte fick medverka på mötena: ”för hennes skull är det bra att du inte är med”.

Missnöje med alla inblandade aktörer i vårdkedjan

En annan mammas kritik mot samordnaren aktualiserades i en strid ström av kritiska uttalanden om alla de inblandade aktörerna i ungdomsvårdkedjan. Mamman anförde en historik präglad av att missnöje med alla de inblandade i vårdplaneringen och därmed också med samordnaren. Henrietta flyttade till Sverige för trettio år sedan och jag intervjuade hennes son på ett utredningshem (FA 0709). I slutet av projektet ville jag genomföra en uppföljningsintervju med pojken och trots att han sa att han ville träffa mig så lyckades jag inte med detta. Henrietta hade berättat för mig om hans dygnsvanor, något som även jag uppfattade, dvs. att han sov på dagarna och var vaken på nätterna (FA 0819).

Några dagar senare intervjuade jag Henrietta per telefon. I hennes berättelse framträdde ett missnöje med alla de inblandade aktörerna. (FA 0815).

Det är inte enbart vårdkedjans representanter som kritiseras. Om tiden före pojkens placering på det utredningshem där jag samtalat med honom berättade Henrietta att sonen blivit misshandlad av en lärare i årskurs sex och att han hade börjat skolka från skolan när han gick i åttan eftersom han inte vågade gå till skolan på grund av en konflikt han haft med några andra barn. (FA 0815) Henrietta berättade: ”*I stället för att skolan springer efter honom sprang jag efter skolan”*. När Henrietta ville att hennes son gärna ville byta klass men att en lärare i skolan sagt: ”ni måste skriva ansökan”. Henriette blev upprörd och pratade högtljutt: (FA 0815)

> Henrietta: Jävla hästar, ni tittar bara fram! Sätt en stol där och låt honom gå till skolan!

Att säga till någon ”Jävla hästar, ni tittar bara fram… (ett sydslaviskt uttryck som ordagrant översatts till svenska)” betyder i Henriettas kultur ungefär: ”jävla dumskalar, ni är så fyrkantiga”. Att förknippa en aktör med en häst som bara tittar fram ger en antydan att skolpersonalen i detta fall inte var så flexibel avseende pojkens önskan om att få byta klass utan man fastnade i den byråkratiska mallen som i vanliga fall skall följas då en elev vill byta klass.

Henrietta berättade vidare att efter det misslyckade skolbytet började sonen röka hasch. När hon upptäckte detta kontaktade hon socialtjänsten och bad dem om hjälp. Pojken placerades i enlighet med LVU på det utredningshem där jag träffade honom. Efter denna placering flyttades han till ett SiS-skolhem. På skolhemmet var pojken ”mycket aktiv i skolan” enligt Henrietta och de som närvarade på mötena berömde honom och sa att han var ”duktig i skolan”. Detta skolhem hade ingen matematikundervisning under den tiden och Henrietta påpekade flera gången under mötena att hennes son behövde ett betyg i matematik. ”Ingen lyssnade på det” menade Henrietta. (FA 0815)

Samordnaren Clara hade ringt till Henrietta inför mötena på institutionen och frågat vad hon ville att Clara skulle ta upp. Henrietta sa att hon flera gånger sagt till Clara ”att lyfta upp” detta om matematikundervisningen. Clara hade aldrig framfört detta enligt Henrietta utan hon fick själv ta upp det. (FA 0815)

Henrietta berättade dessutom om en episod på skolhemmet då hennes son haft ont i magen och inte kunnat gå till skolan under cirka en veckas tid. Personalen på institutionen antog att pojken simulerade menar Henriette. Läkarundersökningen hade visat att pojken var laktosintolerant och han verkligen haft ont i magen på grund av detta. (FA 0815)

Henrietta var kritisk när hon berättade om skolarbetet på institutionen, om personalen som arbetade där och om samordnarens insats i det hela. (FA 0815)

I början av 2008 kom Henriettas son hem från skolhemmet. Han fick inget skolbetyg från institutionen med motiveringen att skolan på institutionen inte kunde utfärda betyg mitt i terminen. Detta ledde i sin tur till att ingen gymnasieskola i kommunen kunde anta pojken. På det senaste mötet som hölls, tre veckor efter terminens början, berättar hon att personal från gymnasiet sagt att ”vi ska ordna schema” för pojken men det hade inte hänt fram till den dagen vi samtalade. (FA 0815)

När jag telefonintervjuade Henrietta så hade hennes son varit hemma i cirka sex månader utan någon sysselsättning. Samordnaren Clara hade ringt fyra gånger under de sex månaderna, det var inför mötena och hon frågade vad pojken ville säga på mötet. Jag frågade om Clara hade frågat Henrietta vad hon ville lyfta upp på mötet och Henrietta svarade: ”jag brukar lyfta upp luren och säga mitt (när Clara och sonen pratar)”. Vidare berättade Henrietta att Clara ringt inför de fyra mötena men att hon bara närvarat på två av dem. En uppgift som Clara hade tagit på sig var att ordna fram betyg från skolhemmet och Henrietta sa att detta inte gjorts. Hon var upprörd över detta och sade: (FA 0815)

> Henrietta: Om vi ber om nånting, ingen gör nånting. Vad är det för skoj? Helt ointelligent folk, använd hjärnan….

Henriette var även kritisk till de olika frivårdsinsatser som hennes son fick efter institutionsvistelsen. Om ART[24] säger hon att ”den behandlingen” utförs av personal som inte är utbildad till att utföra behandlingen. Hon menade att personalen på ATR lärde hennes son att ”svara artigt”, något som sonen redan kan, men de hjälpte honom inte med hans aggressivitet. Vidare berättade Henrietta att socialtjänsten från kommunen köpte en tjänst av ”en grupp som skulle hjälpa” sonen. Om den gruppen sade hon: ”De gjorde ingenting, de bara tog pengar från socialen”, ”de bara kom några gånger och pratade med mig eller pojken en kvart”. Efter två månade avbröt Henrietta deras insats. Upprörd frågar hon sig ”Är de galna i huvudet?”. Henrietta beskrev slutligen samordnaren Claras insats under mötena: (FA 0815)

> Henrietta: Hon bara sitter och skriver. Hon som samordnare ska göra mycket mer. Jag är inte bara missnöjd med henne, (samordnaren Clara) jag är inte nöjd med någon annan.

Man har kunnat uppmärksamma ambivalenta känslor hos föräldrar inför institutionen och socialtjänsten även i andra studier. Oftast handlar det om att

[24]Aggression Replacement Training. (läs mer om ART i Goldstein, Glick, Carthan & Blancero, 1994).

föräldrarna upplever att de inte får den hjälp och det stöd som de önskade, varken från institutionen eller från socialtjänsten.[25] Henrietta ansåg att hon inte fått hjälp av skolan när hon uppmärksammat sonens första problem. Den hjälp som hon senare fått av socialtjänsten bestod av att sonen placerades på en institution vars personal kritiseras i sitt yrkesutövande. Efter sonens vistelse på institutionen beskrevs de stödinsatser som kommunen betalat för som triviala. Samordnarens uteblivna hjälp i sonens fall demonstreras och en anvisning till samordnaren om hur denne borde genomföra sina insatser ges: ”samordnare ska göra mycket mer”.

Ingen kontakt på institutionen, ingen kontakt efteråt

En mamma var kritisk i sin berättelse om samordnaren på grund av dennes frånvaro under dotterns vistelse på institutionen. Argumentet för kritiken var förknippad med dåtid (dotter är hemma nu) men den användes fortfarande som en förklaring till varför samordnaren inte välkomnades efter dotterns institutionsvistelse.

I slutet av september 2008 ringde jag upp Britt som är mamma till Regina, som jag intervjuat två gånger, under hennes vistelse på en institution och efteråt när hon kommit hem. Britt berättade att Regina ”mår bra nu” och att hon ”fick en fantastisk bra hjälp under tiden på institutionen och även efter…”. (FA 0810) Britt visste inte vad samordnaren i dotters fall hette. Vi småpratar och hon beskriver samordnarens utseende och vi enas om att det nog är samordnaren Sandra. Om henne sa Britt följande: (FA 0810)

> Hon dök upp efter tiden på institutionen och vi ville inte ha henne då. Hon var med på ett möte med socialtjänsten och hon ringde en gång men jag sa: ”nej, tack” man kan inte dra nån nytta av henne.

Under uppföljningsintervjun med Britts dotter Regina berättade flickan att mammans och socialsekreterarens resonemang i frågan om samordnarens närvaro på mötena var ”att det är onödigt att blanda in en till vuxen”. Regina ville inte heller att samordnaren skulle aktiveras efter hennes institutionsvistelse, ”det är ingen nytta med henne” sa hon.

Reginas antydan om en allians mellan mamman och socialsekreteraren fanns med i bakhuvudet på mig när jag intervjuade Britt. Jag frågade henne om hon diskuterat sin ståndpunkt om samordnarens närvaro i vårdkedjan med dotterns socialsekreterare men Britt menade att så inte varit fallet. (FA 0810)

”Hon bryr sig kanske om projektet men inte om min son”

En mamma kritiserade både institutionspersonalen på institutionen där sonen tidigare varit placerad och samordnaren, men gav samtidigt beröm till socialsekreteraren i fallet. Beskrivningen ger å ena sidan bilden av en allians i relationen mellan mamman och socialsekreteraren och å andra sidan visas en motsättning i relationen till samordnaren och institutionspersonalen upp.

[25] Se till exempel i Bangura Arvidsson, Åkerström (2000), s. 51.

I mitten av september 2008 blev jag uppringd av en institutionschef som gav mig telefonnumret till socialsekreteraren som varit ansvarig för pojken Matteus. Jag ringde upp och lämnade mitt telefonnummer på socialsekreterarens telefonsvarare och hon ringde upp mig efter cirka två timmar. När jag förklarade varför jag ringer fick jag direkt Elinas (Matteuss mamma) mobilnummer[26]. (FA 0817)

Jag ringde upp Elina på mobilen samma dag. Hon är mycket kritisk mot institutionspersonalen på den institution där sonen varit placerad. Elina berättade om Matteuss vistelse på institutionen: (FA 0817)

> Under de nio månader som Matteus var placerad utsattes han för fysisk och psykisk misshandel. Matteus var chokad när han kom till institutionen. Att barn blir misshandlade där, att personalen är såna maktmissbrukare!

Vidare berättade Elina att hon anmält institutionen till länsstyrelsen. (FA 0817) Hon gav mig en sorglig berättelse om de andra placerade barnen:

> Jag tycker synd om alla barna som är placerade på såna ställen. De rymmer för att de inte klarar tillvaron där! (Elina är upprörd, hon pratar högt)".

Elina berättade vidare att Matteus kommit hem från institutionen för fyra månader sedan och att han arbetade på en praktikplats. Elina var positiv i sin berättelse om socialsekreteraren som var "engagerad" och som ringde henne "ofta". Elina sa även "vi kommer så bra överens". Socialsekreteraren hade även hjälpt henne i hennes kamp mot institutionen då hon anmält den till länsstyrelsen. (FA 0817)

Samordnaren Sandra hade inte gjort så mycket i Matteuss fall sedan han kommit ut från institutionen enligt Elina. (FA 0817) Hon beskrev Sandras uteblivna insatser:

> Hon (samordnaren Sandra) bryr sig inte, hon ringer inte Matteus, hon ringer inte mig. Vi har haft fyra möten sen Matteus kom hem från institutionen, hon har inte varit på ett enda. (…) Hon bryr sig kanske om projektet men inte om min son.

Under Matteuss placering på institutionen närvarade Sandra, enligt Elina, på nästan alla möten och på ett möte efter pojkens institutionsvistelse frågade hon socialsekreteraren i fallet om samordnaren. (FA 0817)

> Elina: "Vad har hänt med Sandra?" Och ingen av de närvarande visste vad har hänt med henne.

[26] Att jag fick mammans telefonnummer direkt upplevde jag som ovanligt. Socialsekreterare och olika HVB-hem hänvisade vanligtvis till sekretessen när jag frågade efter ungdomar och deras föräldrar. De frågade ofta vem jag är, vad jag gör, mitt telefonnummer, e-postadress. När de bad om det så fick de information om MVG-projektledarens namn och om utvärderingsgruppledarens namn. Efteråt lovar de att de ska ringa tillbaka men vanligtvis händer ingenting, de ringer inte tillbaka. (FA 0817)

I sin studie om koalitioner i en triad undersökte Theodore Caplow (1968) relationen mellan olika organisationer[27]. Han menar att det ofta uppstår en konkurrenssituation i interaktionen mellan aktörer där två ingår i en allians och ställer den tredje utanför.[28] Relationerna i triaden beskrivs, inspirerat av Simmel[29], som instabila och *lättföränderliga*. En av medlemmarna i en triad kan känna sig utanför men när omständigheter förändras kan det leda till att den ene eller båda i dyaden känna sig som inkräktare.[30] Denna lättföränderlighet i relationerna leder till att två av medlemmarna i en triad tenderar att *alliera sig* mot den tredje.[31]

Elinas ger oss i sin berättelse en bild av den allians som finns mellan henne och socialsekreterare på sätt att deras relation till samordnaren och inte minst institutionspersonal beskrivs som en *vi* och *dom dikotomi.* Socialsekreteraren framställs som en aktör som står på mammans sida, någon som är engagerad och ger stöd. På andra sidan finns samordnaren och institutionspersonalen.

[27] Organisationer är inte bara företag och statliga byråer för Caplow utan även familjer, gäng, fängelser, m.m. (Caplow, 1968, s. 49).
[28] Caplow (1968).
[29] Jfr Simmel (1902), s. 45-46.
[30] Sellerberg (1973), s. 87; Caplow (1968), s. 19.
[31] Sellerberg (1973), s. 87; Caplow (1968), s. 2.

Uppföljning - andra intervjutillfället

Även vid det andra intervjutillfället ges såväl uppskattande som kritiska synpunkter.

Uppskattande beskrivningar av samordnare

Mammans erkännande av vårdkedjan

Vid första intervjun med Matilda gavs en positiv bild av samordnaren och de andra inblandade aktörerna. Aktörerna framställdes av Matilda som hennes trygghet i disharmoniska tider. (Se under avsnittet ”Om vikten att planera – framtidsförväntningar”) Denna superlativa beskrivning av alla inblandade aktörer höll sig levande även vid den andra intervjun. Insatserna kring hennes son var nu avslutade och allt fungerade bra kring honom nu vilket gör att vårdkedjans aktörer får erkännande.

Jag ringde upp Matilda i slutet av september 2008. Hon berättade att då att socialtjänsten avslutat insatserna kring hennes son Nils i slutet av januari 2008. Sedan dess hade ”allt gått bra för Nils, en gång har han varit full men det går bra i skolan nu, han har flickvän…”. (FA 0816) Matilda beskrev samordnarens insats:

> Titti (samordnaren) brukade ringa till mig och Nils innan mötena på socialtjänsten och ibland också bara för att se hur vi mår. (…) Titti hittade även intensivstödjare Leo och rekommenderade honom till socialtjänsten. (…) Titti skickade e-post till oss efter när ärendet var avskrivet hos socialtjänsten. (…) Titti var jättebra, hon brydde sig verkligen.

Den ovanstående berättelsen beskriver mammans erkännande av samordnaren. Ett liknande tonfall kunde urskiljas när mamma berättade om de andra inblandade aktörerna. Om deras insats berättade Matilda följande:

> De (andra inblandade aktörer) har engagerat sig jättebra allihopa, socialtjänsten som placerade honom på institutionen när det var som värst, sen polisen också, Leo intensivstödjare.

I slutet av intervjun berättade mamman med en ledsen röst hur det sista mötet på socialtjänsten hade fortlöpt. Det intressanta är att urskilja att dessa olika professionella med tiden blivit viktiga som personer, de är inte längre enbart tjänstemän: (FA 0816)

> Vi var på mötet och de berättade hur det ska gå till, det kändes tomt att alla bara försvann. Nils har blivit en bra kille igen, som innan, och det är förtjänsten av alla som har jobbat så bra ihop, polisen, socialtjänsten, Titti och Leo.

”Han är rätt person på rätt plats!”

Vid den första intervjun uppmärksammade Ann samordnarens begränsningar avseende beslutsfattande men hon beskrev ändå samordnaren i en positiv ton (se mer under avsnittet ”Om samordnares bristande makt”). Vid den andra intervjun var hennes omdöme om samordnaren fortfarande positivt trots att samordnaren varit frånvarande under den senaste tiden. Samordnaren hade enligt henne blivit ”den enda positiva figuren” i hela vårdkedjan.

I mitten av september 2008 ringde jag upp Ann och eftersom hon frågade om det så berättade jag kortfattat vad jag hade gjort under det senaste året. Jag berättade om mitt fältarbete och antalet aktörer som jag intervjuat i projektet. Hennes spontana kommentar på det som jag hade berättat var: ”Det behövs verkligen, jag håller på att bli galen i det hela”. (FA 0815)

Ann fortsatte vårt samtal och berättade att hennes son Vidar hade flyttat ifrån den institution där jag intervjuat honom till ett öppet HVB-hem som efter några månader lades ner (Ann sa ”det var ändå inte rätt behandlingsform för Vidar, det var mycket knark där”). Vidar hade fått sin nya placering inom SiS för tre månader sen. (FA 0815) Om sina kontakter med samordnaren Stefan berättade Ann:

> Sen Vidar flyttade tillbaka till kommunen, tills nu, har Stefan (samordnaren) kontaktat mig en gång och det var för länge… länge sen… Men det spelar inte nån roll, vi är överens i allt.

Ann berättade att hon inte träffat Stefan den senaste tiden och att han sällan ringde upp henne. Till det senaste mötet som hölls på den nya institutionen kunde Stefan inte komma berättade Ann. Samordnaren verkade vara frånvarande men han fick ändå beröm av mamman: (FA 0815)

> Han är duktig, han bryr sig, han är rätt person på rätt plats! Vi hade tur med honom, han är den enda positiva figuren av alla inblandade.

Kritiska beskrivningar av samordnare

”Jag vet inte varför hon finns överhuvudtaget”

Vidia var vid den första intervjun implicit kritisk i sin berättelse om samordnaren. Hon hade inte fått lov att närvara på mötena efter att dottern önskat så och detta verkade vara anledningen till att hon hade kritiska synpunkter om alla aktörer (se tidigare under rubriken ”Implicit kritik – möte utan mamma”).

Under september månad 2008 intervjuade jag Vidia för andra gången och nu via telefon. Jag frågade henne om hur det gick med henne och dottern Aisa. Vidia berättade att dottern nu var placerad på ett HVB-hem och att hon med tiden hade ändrat sig i frågan om mammans närvaro på mötena, ”jag får närvara på mötena

nu”. Två av de fyra mötena ordnade MVG-samordnaren Patricia och två arrangerade personalen på HVB-hemmet. Vidia sa att på det senaste mötet närvarade ”soc, jag, Patricia, Aisa och personalen” och att vid det tillfället diskuterade man ”Aisas missbruksproblem, skolgång, permissioner”. Vidare får jag veta att numera var Aisa hemma hos Vidia över helgen och ”det går bra” menade Vidia. (FA 0815) På min fråga: ”Vad tycker du om Patricias insats i ert fall?” svarade hon:

> Vidia: Ärlig talat så tycker jag att det är ingen hjälp av henne. Om man ringer henna så säger hon hela tiden ”ring till soc”.
> Goran: Ok, men vad gör hon annars?
> Vidia: Hon ordnar… Ringer runt och frågar vad jag vill säga under mötet, sen skickar hon kallelse, vad vi ska ha på mötet. Om det handlar om problem som min dotter har eller nån information som vi undrar över, om institutionen till exempel, så säger hon ”fråga socialen, fråga institutionen”. Hon kan inte eller vill inte säga till oss.

Vidia berättade att samordnaren Patricia ringde henne bara inför mötena, aldrig utöver detta samt att Aisa delade mammans negativa syn på samordnaren Patricia. (FA 0815)

Vi kan se i uttalandena ovan att grunden för Vidias kritiska beskrivning av samordnaren förändrades med tiden. Tidigare hade Vidia varit mer allmänt kritisk mot alla de inblandade aktörerna på grund av att hon förbjudits att närvara på mötena men med tiden förändrades detta. Efter att hon fått tillåtelse att vara med på mötena fick hon nu en inblick i vårdkedjans dynamik eller bristerna i denna. Nu blev samordnaren den enda aktör som kritiken riktas mot och grunden för kritiken var den bristande service som Vidia upplevde från samordnarens sida[32]. Denna framställning aktualiserade frågan om behovet av en samordnare. Vidia berättade följande i slutet av intervjun:

> Jag vet inte varför hon finns överhuvudtaget. Vad får hon pengarna för? För att skriva ett papper på mötet?

”Bara suttit och snackat skit”

Vid den första intervjun hade Lida varit nöjd med samordnarens insats. Hon berättade då om en aktiv samordnare som satte press på socialtjänsten och hade en bra relation med hennes son. Vid den andra intervjun kunde man utläsa en förändring i Lidas perspektiv. Samordnaren Tomas kritiserades liksom de andra aktörerna.

Jag ringde upp Lida i mitten av september 2008. Hon kom ihåg mig och hon berättade så här om aktörerna i Semsos vårdkedja (FA 0820):

[32] Samordnarnas administrativa hållning diskuteras vidare i Basic, Thelander, Åkerström (2009).

> Lida: Tomas (samordnaren) och alla andra som var med på mötena har bara suttit och snackat skit, de har bara snackat, ingenting har hänt.

Semso hade enligt Lida återvänt hem i början av 2008 och sedan dess hade det inte hänt någonting. Hon berättade att hon och hennes man hade fått kämpa för att Semso skulle få börja på ”bilmekanikerutbildning” och att ”socialen bara sa: ingen skola i kommunen vill ha Semso”. (FA 0820)

Semso hade börjat sin utbildning i en annan kommun och enligt Lida svarade socialen dem: ”ni har hittat skolplats själva, så Semso är ert ansvar nu”. (FA 0820)

Vi kan påminna oss om hennes ursprungliga beskrivning av samordnaren, som effektiv och resultatinriktad: ”*Han visade mig hur de ska jobba med min son till fra… framtiden alltså. Och jag märkte faktiskt att det är mycket bättre eftersom de planerar mycket, de har sån planeringsbok och de kan snabbt se vad mamma tycker, vad skolan säger, hur Semso vill och sen vad socialen säger till planering. Och också vad Tomas tycker, och till sist vad blir av det alltså.”*

Lidas sista kommentar ”till sist, vad det blev av” pekar på att en uppföljning och ansvarstillskrivning gjordes, som hon uppskattande såg det, via planeringsboken (”överenskommelsedokumentet”). Nu har det emellertid inte blivit så mycket av … Det löften kring inte bara planering utan också om uppföljning, som samordnaren tycktes utlova, har grusats.

Lida berättade vidare att hon inte klarade den ansvarsbörda som förflyttades från socialtjänsten till henne. Hon hade sålt sitt företag och var nu arbetslös (FA 0820). Lida berättade också att sonen behållit sina vanor från institutionen och att hon hade svårt att uppfylla hans förväntningar (FA 0820). Hon sa:

> Lida: Semso har förändrats mycket, han vill hela tiden att jag kör honom nånstans… som en taxi. Personalen på institutionen körde hela tiden.

3. OM ETT MÖTE

I detta avsnitt analyseras ett möte, där en manlig förälder framträder. I Bangura Arvidsson (2003) studeras bland annat hur socialsekreterare ser på sitt arbete vad det gäller pappor i ungdomsvårdkedjan. De bilder som framträder under intervjuer med socialsekreterare är dikotomiska. Antingen framställs papporna som ansvarsfulla och närvarande eller så framställs de som frånvarande, oansvariga och våldsamma.[33]

Jag träffade inte så många pappor under mitt fältarbete som jag nämnt tidigare. När jag följde en samordnare, före och under ett möte, uppmärksammade jag samordnarens engagemang för att aktivera en styvpappa, en aktör som tidigare varit frånvarande. På mötet var samordnaren ordförande och hans engagemang före och under mötet gav bilden av en aktiv aktör som vann gehör. Analysen av detta möte visar hur kön, etnicitet och maktförhållandet mellan de inblandade aktörerna synliggörs.

Fältanteckningarna är kronologiskt presenterade, dvs. de följer tidsmässigt händelseförloppet vid det observerade tillfället. Först analyserar jag ett telefonsamtal från början till slut och sedan ett möte på samma sätt. Huvudämnet i kontexten är en flicka som var avviken från ett HVB-hem och som diskuterades bland aktörerna.

[33] Bangura Arvidsson (2003), s. 143-174.

Telefonförspel

I Bangura Arvidssons intervjuer med socialsekreterarna urskiljs tre kännetecken för gott faderskap. Ett gott faderskap innebär pappans närvaro, ansvar och ”gränssättning” i relationen till sina barn. En del av socialsekreterarna uppmärksammade även att barn har behov av sina pappor för att på så sätt kunna knyta an till en manlig förebild.[34]

Under ett telefonsamtal före mötet på socialtjänsten försökte samordnaren Marcus uppmuntra en styvpappa att engagera sig i styvdotterns vårdkedja. Han kan tänkas vara influerad av en sådan pågående modern diskurs.

Den 16 november 2007, runt klockan nio ringde samordnaren Marcus upp Viktor som är Hollys man och styvpappa till Maya den sextonåriga flickan som var på rymmen från ett HVB-hem. Vi är på Marcus kontor, jag sitter bakom honom i en hörna, dricker te och antecknar. Marcus inleder samtalet med Viktor med att ställa en fråga: ”Har du möjlighet att prata nu?”. (FA 0701)

I början av telefonsamtalet berättar Marcus om vad morgondagens möte kommer att handla om: ”Mötet handlar om hur man ska göra en planering så att det funkar”. (FA 0701)

I den första delen av samtalet var samordnaren Marcus mestadels tyst och han sa ord som: ”Mmm, just det, ja, ja, ok”. Viktor verkade vara pratsam och Marcus var positiv till det som Viktor sa, ”Jag vill att du och Holly säger detta imorgon så att det blir ett tydligt uppdrag”. (FA 0701)

Vidare säger Marcus att ”det är viktigt att man lyfter upp idéer om hur man vill att det ska bli när Maya kommer hem så att det blir lite hopp inför framtiden”. Marcus berättade vidare om målet för mötet: ”Att skolan funkar vid hemkomsten, att det finns en sysselsättning för Maya”. Marcus säger vidare: ”Det måste finnas hopp att det ska funka, du och Holly ska diskutera det och skapa tydlighet för oss andra. Det är viktigt att du är med på mötet. Det sägs och beslutas saker som du inte är för”. (FA 0701)

Telefonsamtalet mellan samordnaren och styvpappan ger en bild av samordnarens försök att engagera styvpappan. En rad argument som kan övertyga styvpappan om behovet av hans närvaro kan urskiljas i samordnarens berättelse ovan, exempelvis ”Det sägs och beslutas saker som du inte är för”. Samma argumentflöde pekar på styvpappans ansvar, det är han och hans fru som ska diskutera ämnet före mötet och ”skapa tydlighet” för de andra inblandade.

I slutet av samtalet säger Marcus: ”Då blir det inlåsning”. (FA 0701)

Jag kunde inte höra Viktor under hans samtal med samordnaren, men samordnarens svar och den aktuella kontexten gav en antydan om vad de pratade om. Den enda aktör i sammanhanget som kan låsas in är Maya som var på rymmen från ett öppet HVB-hem. Genom sitt påstående (eller svar till Viktor)

[34] Ibid.

påpekar samordnaren att socialsekreterarna förfogar över vissa maktmedel, det är de som kan placera ungdomar på institutioner.[35]

Efter samtalet vände sig Marcus till mig och vi samtalade om familjen i fråga. Han berättade att Viktor är svensk och Holly kom till Sverige med sin dotter från Indien för ett visst antal år sen och att man under tidigare möten använt tolk. Marcus berättade att Viktor inte hade varit delaktig tidigare fast ”han har mycket att säga (sagt med allvarlig ton, inte ironiskt)”. Holly beskrivs av Marcus som problematisk på grund av ”hon går på sin dotters linje, bakom ryggen på institutionen och socialtjänsten”. Exempelvis så vet Holly att ”Maya är i Norrköping hos sin pojkväns familj” och att hon kommer att återvända till institutionen lördagen den 21 november efter en födelsedagsfest. Vidare påpekar Marcus att ”det viktigaste är att Viktor är med på tåget”. (FA 0701)

I Bangura Arvidssons studie konstruerar en del socialsekreterare etnisk tillhörighet som något betydelsefullt, likaväl som kön, i ungdomarnas kontakt med sina fäder.[36] Efter telefonsamtalet ovan aktualiserar samordnaren etnicitet och kön i sin berättelse. Sammanhanget framställs som dualistiskt. Samordnaren infogar en etnisk skiljelinje mellan styvpappan och mamman, styvpappan är svensk och mamman är det inte[37]. Vidare skildras mamma och dotter som ett bekymmer, de ses som allierade mot de andra aktörerna.

[35] I en del kommuner är det bara enhetschefen som har delegationsrätt att placera ungdomar på institutioner, socialsekreterarna saknar denna rätt.
[36] Bangura Arvidsson, Maria (2003), s. 143-174.
[37] Se vidare analys av etnicitetens betydelse i ungdomsvården i Basic (2009e).

Förmötet

Den 17 november 2007, innan mötet började, samlades några av aktörerna i vårdkedjan i mötessalen. Detta sällskap bestod enbart av myndighetspersonerna, styvpappan och mamman var inte med. Sättet på vilket sällskapet samlades i mötessalen gav en bild av spontanitet, alla myndighetspersonerna kom cirka 30 minuter tidigare till mötet. Föräldrarna kom in i mötessalen i exakt rätt tid (eller kanske släpptes de in förbi receptionen i exakt tid). Inför och under förmötet aktualiserades kön och etnicitet som särskilt viktiga och samordnarens inflytande i vårdkedjan synliggjordes. Styvpappans planerade närvaro på mötet diskuterades flitig bland de närvarande och stämningen tycktes vara förväntansfull. Nedan återfinns fältanteckningar från den dagen, dvs. från den stund då Marcus och jag kommer in på socialtjänstkontoret.

I väntrummet

Socialtjänsten är placerad i kommunhuset som är nybyggt och det krävs både entrékort och nycklar för att komma in. Allt verkar vara låst som på alla institutioner och socialtjänstkontor som jag besökt fram tills nu. Marcus berättar att han tidigare arbetat i denna kommun som socialassistent och att han känner en del av de anställda. (FA 0716)

Vi anmäler oss i receptionen och väntar i väntrummet. Marcus upprepar (för mig) en del information om familjen. Maya är sexton år gammal och placerad för ”vagabonderande”, hon varken dricker eller knarkar. Just nu är hon på rymmen. Förra gången när hon flydde från institutionen var hon nästan en månad i Finland hos pojkvännen. Marcus berättar igen att Viktor är svensk och att Holly och Maya är invandrade till Sverige. Han säger vidare att Holly och Maya pratar ”dålig svenska” och att en tolk var med på förra mötet. Tolkens kunskaper i svenska beskrivs som dåliga, ”han pratar dålig svenska ungefär som Holly”. Marcus säger även att Holly inte verkar förstå vad tolken säger när han pratar indiska. Jag berättar då att man kan kräva av tolkförmedlingen att skicka en mer kompetent tolk, att tolkförmedlingarna ibland skickar outbildade och okunniga tolkar med flit för att förmedlingen då tjänar bättre på denna tolk. Marcus svarade att ”det är svårt” att kräva ny tolk från förmedlingen med tanke på att ”den tolken (från förra mötet) är så rar”. (FA 0716)

Hylland Eriksen (2000) beskriver etnicitet som ett synsätt på de sociala förhållandena som uppstår mellan aktörer som betraktar sig själva som kulturellt avskilda från andra gruppers medlemmar med vilka de anser sig ha ett minimum av regelmässig interaktion.[38] En vanlig skillnad mellan olika grupper är språket[39], denna markör uppmärksammas av samordnaren ovan. Holly, Maya och tolken placeras i kategorin *de som pratar ”dålig svenska*”, varvid en bekymmersam samling av aktörer aktualiseras. Deras bristande kunskaper i svenska och inte minst i deras hemspråk illustrerar de besvär som kan uppstå under mötena.

[38] Hylland Eriksen (2000), s. 22; 81-89.
[39] Ibid, s. 47.

Mammans deltagande på mötet är beroende av hennes möjlighet att förstå vad de andra inblandade aktörerna pratar om under mötet men även hennes möjlighet att själv uttrycka det hon känner. Samordnaren verkade bli ställd inför ett dilemma när jag berättade för honom att han kunde kräva en kompetent tolk av tolkförmedlingen. Å ena sidan ser samordnaren en problematisk mamma som motarbetar vårdkedjan, å andra sidan finns en ”rar” men okunnig tolk. Samordnaren valde i detta fall att skydda tolkens intresse istället för mammans.

Samtal med socialsekreterare - alliansen

Marcus berättade också att socialsekreteraren i fallet var nyanställd och tacksam för den hjälp hon fått av Marcus. Efter en tid i väntrummet träffade vi socialsekreteraren där. Hon släppte in oss. Vi satt i ett mötesrum och Marcus läste upp den tänkta dagordningen för socialsekreteraren som verkade positiv till den. Tolken från det förra mötet (som pratade ”dålig svenska”) nämndes i diskussionen och socialsekreteraren talade då om att hon glömt att boka tolk för detta möte. (FA 0716)

Den uteblivna tolken som mamman behövde för att fullt kunna delta på mötet diskuterades inte vidare av varken Marcus eller socialsekreteraren. Det verkade som om detta inte upplevdes som ett hinder för mötets genomförande.

Under samtalet mellan samordnaren och socialsekreteraren fick jag en känsla av att samordnaren ville påverka socialsekreteraren utifrån den diskussion som han hade haft med styvpappan. En annan möjlighet är att samordnaren hade kunskap om socialsekreterarens planer då han samtalade med styvpappan. Under diskussionen om dagordningen sa Marcus följande till socialsekreteraren:

> Jag tycker att det är bra om du i en separat punkt, i början av mötet, säger vad det är som gäller i fall Maya inte återvänder till institutionen. Att nästa steg kan bli låst avdelning. (FA 0716)

Socialsekreterare sade att detta var ”en bra idé”. (FA 0716)

Samordnarens förslag till socialsekreteraren är i linje med det samordnaren lagt fram i samtalet med Viktor, ”Då bli det inlåsning”. Bilden ger en aktiv samordnare som försöker påverka andra deltagare. Han verkar sträva efter konsensus med socialsekreteraren i fråga om mötets innehåll. På detta sätt försöker samordnaren bygga upp en dold allians med socialsekreteraren inför det kommande mötet. Målet med alliansen tycks vara att övertyga de andra aktörerna om allvaret i situationen[40], det vill säga att Maya löper risk att hamna på låst avdelning. Kanske tänks denna ”allvarlighetsmarkör” också användas som påtryckning i syfte att involvera styvpappan.

[40] Se i Hedberg, Cederborg och Johanson (2007). Alliansen mellan en socialsekreterare och en sjuksköterska uppmärksammas som ett övertalningsredskap i relationen till en patient (angående patientens matvanor).

Något senare kommer Mayas kontaktperson från HVB-hemmet in i möteslokalen. (FA 0716)

I diskussionen som följde recenserade Marcus Mayas föräldrar, aktörer som inte var närvarande för stunden: ”Maya och mamma håller ihop” och ”Viktor är välartikulerad. Han kommer idag”. Socialsekreteraren verkade lyssna på samordnarens berättelse om styvpappan med stort intresse utan att kommentera så mycket. Hon gav egna synpunkter på relationen mellan Viktor och Holly: ”De är överens om att de inte är överens”. (FA 0716)

Rodney M. Coe och Christine G. Prendergast (1985) visar i sin analys av interaktionen mellan en läkare, en patient och en anhörig att varje interaktion under ett möte kan innehålla fler allianser som varierar i varaktighet, tema som diskuteras och mål som aktörerna vill uppnå.[41]

Vi kan här urskilja en allians mellan samordnaren och socialsekreteraren som tar sig uttryck i deras beskrivning av alliansen mellan mamman och dottern. Samordnarens och socialsekreterarens agerande visar två aktörer som är samkörda i sitt framträdande, de diskuterar styvpappan, dottern och mamman fast de är inte närvarande i möteslokalen. Mamma och dotter framställs som allierade, som att de håller ihop mot de andra aktörerna. Samordnaren och socialsekreteraren ger snarare stöd åt varandras redogörelser än att argumentera mot varandra. Samordnaren verkar vara förväntansfull inför styvpappans deltagande på mötet. Styvpappan likställs med de andra aktörerna, han står också utanför Mayas och mammans allians.

Kontaktpersonens beskrivning av Mayas öde

Förmötet fortsätter och socialsekreteraren frågar kontaktpersonen om Mayas tid på HVB-hemmet. Hon intresserade sig särskilt för ”Om relationen mellan mamma och Maya har förändrats?” Kontaktpersonen svarade:

> Maya har förändrats men inte i sin relation med mamma. Hon befinner sig i en period där hon söker sin identitet, hon är mycket inriktad mot Indien. Hon vill inte prata om pappa Viktor, hennes pappa finns i Indien. Det är inte så att hon är arg på Viktor, utan pappa som gäller finns i Indien.

Vidare berättar kontaktpersonen att ”Maya är duktig i skolan”. Skolgången är mycket fokuserad på inlärning av det svenska språket. (FA 0716) Språkundervisningen aktualiseras som särskilt viktig i kontaktpersonens berättelse. Framställningen kan tolkas som kontaktpersonens försök att visa upp det arbete som görs för att hjälpa Maya att förbättra sitt språk.

Socialsekreteraren nämner att en utredning tidigare gjorts på en SiS-institution och att den visade att Maya är underbegåvad. Kontaktpersonen motsätter sig

[41] Coe och Prendergast (1985).

denna formulering och säger: ”Vi har gjort ett ental tester och vi hittade ingen brist i begåvningsnivå. Det gamla resultatet kan bero på brister i språket.” (FA 0716)

Under mitt fältarbete fick jag ta del av kritiska synpunkter om de utredningar som görs på SiS särskilda ungdomshem. En del socialsekreterare kritiserade till exempel sättet som utredningar görs på och de påpekade att olika tester kan ge olika resultat avseende en och samma ungdom. En del ungdomar säger också att de vid utredningen vägrade att delta i testerna vilket i sin tur orsakade felaktiga resultat.

Socialsekreteraren berättade då att Maya hade placerats i en ”normal” klass i grundskolan, för ett år sedan, och hon påstod: ”Det är självklart att det tidigare inte gått bra i den kommunala skolan eftersom hon först nu lär sig svenska”. (FA 0716)

Mötet

Förmötet pågick i cirka en halvtimme och diskussionen avbröts när Viktor och Holly kom in i mötesrummet. De närvarande i lokalen gjorde en kort presentation och mötet började. (FA 0716)

Samordnare Marcus var ordförande på mötet. Socialsekreteraren började med att informera om att Maya var under LVU och att hon på grund av sitt avvikande från HVB-hemmet var efterlyst. (FA 0716)

Vid sina tidigare kontakter med de inblandade aktörerna hade samordnaren försökt aktualisera tanken om att en låst avdelning var det nästa steget om Maya inte återvände till HVB-hemmet. Dels berättade samordnaren för Viktor att inlåsning kunde bli nästa steg, dels tyckte han att socialsekreteraren skulle nämna detta under mötet. Socialsekreteraren sa dock ingenting om detta. Den låsta avdelningen nämndes inte av de närvarande aktörerna under den resterande delen av mötet.

Framträdande av en engagerad styvpappa

Viktor ifrågasatte HVB-hemmets säkerhetsrutiner och ställde en del frågor till kontaktpersonen, bland annat om hur det gick till när HVB-hemmets personal gjorde bedömningen att Maya inte skulle avvika från permissionen. (Maya avvek från hemmet i samband med permission) Kontaktpersonen svarade att personalen gjort ”en felbedömning”. (FA 0716)

Då styvpappan kritiserar och ställer krav på kontaktpersonen framstår han som en engagerad aktör. Han verkar vara förberedd inför mötet, han är dynamisk och utstrålar närvaro och ansvarskänsla. Han ställer HVB-hemmet som ansvarigt för Mayas avvikande.

Stämningen på mötet verkade ansträngd och samordnaren Marcus tycktes försöka lätta på stämningen då han föreslog att kontaktpersonen skulle berätta om den verksamhet som bedrivs på hemmet och som är knuten till Maya. (FA 0716)

Om Maya på HVB-hemmet, språket och tabuämne

Kontaktpersonen delade först ut ett häfte med en beskrivning av hur verksamheten på HVB-hemmet bedrivs. Hon berättade också att på Mayas avdelning fanns flickor från 14 till 18 år. Kontaktpersonen berättade vidare att Maya varit tillbakadragen i början av sin vistelse på institutionen, att ”hon efter maten gick direkt till rummet” men att hon senare ”öppnade sig för personalen”. (FA 0716)

Kontaktpersonen försökte beskriva det förtroende som skapades mellan personalen på hemmet och Maya. Framställningen gjordes med en tidsmässig

jämförelse, i början var Maya ”tillbakadragen”, men med tiden ”öppnade” hon sig för personalen.

Vidare berättade kontaktpersonen att Maya går på ART och att personalen på grund av hennes ”språkbrister” brukade gå igenom arbetsmaterialet med henne före lektionen. Vid de ART-tillfällen då man inte gått igenom arbetsmaterialet före hade Maya bara sagt ”jag vet inte” och kontaktpersonen förklarade detta med ”språkhinder”. (FA 0716)

Under denna del av mötet aktualiserar kontaktpersonen dels etnicitetsmarkören – språket, dels kompetensen hos personalen på HVB-hemmet. Strävan efter att normalisera Mayas tillvaro kan utläsas genom de insatser som görs på hemmet (ART). Språkbristerna ses som ett hinder som överbryggas av personalen som arbetar extra med Maya.

Vidare berättade kontaktpersonen att Maya skulle komma att återplaceras på Introduktionsfasen[42] när hon återvände till hemmet. Detta skulle medföra att hon under cirka två veckor inte skulle få permissioner. Kontaktpersonens berättelse sker med hänvisning till det häfte som hon delade ut till de närvarande i början av mötet. I häftet finns de krav formulerade som en ungdom måste uppfylla för att få flytta från en lägre till en högre fas och jag uppfattade att flera av dessa var dåligt anpassade för de ungdomar som inte talar så bra svenska. Till exempel ska en ungdom kunna ”föreslå en acceptabel kompromiss” och ”kunna uttrycka önskan om specifika förändringar” för att flyttas upp till en högre fas. (FA 0716)

Under det fortsatta mötet reflekterade Viktor över språkets betydelse för Mayas placering på institutionen. Han menade att ”allt började gå snett” när Maya placerades i en vanlig klass i skolan utan att kunna svenska språket. Även Holly uppmärksammade språket men då gällde det hemspråket, indiska, språket som Holly har gemensamt med sin dotter men som Maya börjat glömma (”indiskan är borta nu”). (FA 0716)

Språket och språkhindren var ett återkommande tema under mötet. Även Viktor och Holly hade sina perspektiv på Maya i förhållande till språket. Bådas synpunkter fokuserade på historiebeskrivning, Viktor försökte hitta en anledning till varför ”allt började gå snett” med Maya och Holly var ledsen över att det indiska språket, den gemensamma nämnaren som hon hade med sin dotter, nu var ”borta”.

Även socialsekreteraren relaterade till Mayas språkkunskaper. Hon refererade till kontaktpersonen och upprepade det som kontaktpersonen nämnt på förmötet, det hade gjorts en utredning av Maya på --- (namn på en SiS-utredningshem) och man hade kommit fram till att ”de psykiska problemen som visades i utredningen” berodde på språket. (FA 0716)

Socialsekreterare ovan gör en anknytning till denna diskussion om språket och i framställningen kritiserar hon ett utredningshem inom SiS. Kritiken grundar sig på kontaktpersonens resonemang kring frågan på förmötet. Den delen av mötet

[42] Förutom Introduktionsfasen finns faserna 1, 2 och 3 på hemmet. Innan avvikelsen befann sig Maya i ”slutskedet av fas 1” enligt kontaktpersonen. (FA 0716)

missade Viktor och Holly och den presentation socialsekreteraren gör nu kan de uppfatta som en representativ sanning som accepteras av alla närvarande på mötet. Ingen av de närvarande på mötet motsäger sig socialsekreterarens ståndpunkt att utredningen är bristfällig och att resultaten ”berodde på språket”.

Därpå frågade Viktor kontaktpersonen om Maya pratat med personalen på institutionen om sin systers död, ett ämne som hon ”aldrig vill prata om”. Kontaktpersonen svarade att Maya ”pratade lite om detta med personalen”. (FA 0716)

Styvpappans fråga om styvdotterns tabuämne förstärker bilden av en engagerad styvpappa som bryr sig. Kontaktpersonen visar upp det förtroende som Maya känner för personalen på institutionen, genom att ämnet som Maya ”aldrig vill prata om” tagits upp med personalen på institutionen. Kontaktpersonens framställning sätter igång en diskussion om varför Maya inte vill diskutera ämnet med sin mamma. Kontaktpersonen: ”Hon vill kanske inte oroa mamma?” (FA 0716)

Om Maya och mamma

Mötet fortsätter med att Holly, på en bristande men begriplig svenska, berättar att hon i Indien hade arbetat i en storstad och varit tvungen att lämna Maya hos sin mamma på landsbygden. (FA 0716) Om den tiden sade hon:

> Telefonerna finns inte som idag så jag pratade med henne en gång på sex månader. Maya var elva år när vi kom hit och jag ville krama henne då (Holly sätter sina händer i kors på sina bröst) men hon vill inte. Hon sa: ”jag är stor nu mamma (händerna placeras parallellt rakt ut som för att markera avstånd.) (FA 0716)

Alla närvarande på mötet verkade bli berörda av Hollys berättelse. Dåtidens dynamik och dess betydelse för det nästkommande i livet kan utläsas i mammans framställning. Mamma beskriver de svåra förhållandena i hemlandet och längtan efter sin dotter. Förhållandena i livet blev bättre efter att hon och dottern kom till Sverige men längtan till dottern permanentades, hon hade vuxit upp. Förutom språket använder mamman handrörelser för att visa sina känslor och för att illustrera distansen som nu finns mellan henne och dottern[43].

Den av samordnaren framställda alliansen mellan mamma och dotter kunde inte utläsas i denna del av mötet. Mamman berättade om en distans mellan henne och dottern där utrymmet för en allians verkade vara marginell.

Vidare frågade Viktor om de tester som gjorts på Maya på HVB-hemmet hade visat tecken på droganvändning. Kontaktpersonen svarar nekande. Viktor frågade även om Maya röker och kontaktpersonen svarade att det gjorde Maya. Holly sa

[43] Jfr. i Berger och Luckmann (1966), s. 34.

att hon kände till detta men påpekar ”att hon (Maya) inte vill röka framför mamma”. (FA 0716)

Styvpappan ställer många frågor under mötet och detta skapar bilden av en engagerad styvpappa. Han framställs som närvarande i styvdotterns liv och som en ansvarstagande aktör. Hans fråga om dotterns rökning och mammans kunskap om detta ger en bild av bristande samarbete dem emellan. Styvpappan är till skillnad från mamman okunnig om att Maya röker.

Marcus ställde nu frågan till Holly om vad hon tänkte om Mayas framtid. Holly berättade att ”Maya hälsar att hon kommer tillbaka den 21 november”. Holly berättade vidare att hennes önskemål var att Maya skulle komma hem från institutionen i januari eller februari 2008 och att hon skulle börja skolan igen. Hon förklarar varför: det kommer hela tiden nya ungdomar till institutionen och att dessa kontakter inte var så bra för Maya. Holly sa också att det viktigaste var att Maya började känna tillit för henne igen. Tilliten skadades efter den förra avvikelsen till Finland då hon ”tipsade socialen och polisen vid Mayas hemkomst”. (FA 0716)

Om nätverksarbetet på HVB-hemmet

Vidare berättade kontaktpersonen att det på hemmet fanns ett nätverksarbete som fokuserade på relationen föräldrar – barn. Viktor reflekterade över den familjerådgivning som familjen tidigare fått av socialtjänsten. Om familjerådgivningen sade han: ”bortkastad tid. Jag kunde hellre tillbringa tiden med att titta på fotboll”. (FA 0716)

I diskussionen som följer säger Marcus: ”det viktigaste nu är att familjen och kontaktpersonen samarbetar och att alla drar åt samma håll”. Viktor säger: ”Maya kan bli mycket manipulativ och jag hoppas att hon kanske mognat lite”. Kontaktpersonen berömmer åter närverksarbetet och säger ”alla som provat det är nöjda”. (FA 0716)

Samordnaren försökte i fallet ovan ge ett allmänt råd, vikten av ”att alla drar åt samma håll”. Kontaktpersonens berättelse skulle kunna ses som ett försök att marknadsföra närverksarbetet på HVB-hemmet. Styvpappan ger emellertid inte upp sin skeptiska linje och inget beslut fattas kring deltagande i nätverksarbetet.

Efter denna diskussion föreslog samordnaren att vi skulle ta en paus på cirka tio minuter. (FA 0716)

Att återvända till HVB-hemmet

Under andra delen av mötet diskuterades Mayas återvändande till HVB-hemmet. Kontaktpersonen sa: ”Tågbiljetter fixar vi om Maya kontaktar oss”. Holly menar: ”Hon kommer 100 procent att kontakta institutionen” och Holly återberättar det

som hon sagt till Maya: ”Det är tio personer som jobbar för dig som flyr runt, vet du hur mycket detta kostar?”. Kontaktpersonen frågade om Maya klarar av att resa själv eller om någon från institutionen behöver eskortera henne. Samordnaren Marcus kommenterade: ”Neeej, Maya är bra på att resa” (alla i rummet skrattar förutom Holly). (FA 0716)

Under denna del av mötet visade Holly knappast upp den av samordnaren antagna alliansrelationen, utan snarare sin samhällsorienterade medborgaridentitet: hon var medveten om de stora kostnaderna och meddelar också att hon uppmärksammat sin dotter på detta. Holly skrattade inte åt samordnarens skämt om ”vagabonderandet” och anledningen till detta kan å ena sidan vara att Holly inte förstår skämtet och å andra sidan att hon inte finner sin dotters öde som ett lämpligt ämne att skämta om.

Efter institutionen

Därpå diskuterades Mayas återvändande till hemkommunen. Viktor var mycket aktiv. Han sa bland annat att ”det är inte bra att Maya återvänder till gamla skolan” med motiveringen att hon senast hamnade i en ”stökig klass” och att hon var ”chockad efter första dagen i skolan”. Nu kan Viktor sägas konstrueras en jämförelsevis respektabel och ambitiös ungdom. Kontaktpersonen sade då att det är viktigt med en ”bra överlämning” från HVB-hemmet till socialtjänsten, ”att allt blir klart innan hon kommer hem”. (FA 0716)

Viktor fortsatte att visa upp sitt engagemang under resten av mötet. I diskussionen gör han återblickar och påpekar tidigare felaktigheter samt ger råd som kan underlätta styvdotterns återvändande till hemkommunen.

Kontaktpersonen aktualiserade vikten av att Mayas övergång från institutionen till hemkommunen planeras väl. Socialsekreteraren och samordnaren kommenterade inte övergången, de var tysta under diskussionen.

”Ingen bra idé att göra någonting förhastat”

Vi närmade oss mötets slut och Marcus ställde frågan: ”Vad gör vi om Maya inte kommer tillbaka nu den 21:a?”. Holly svarade: ”Hon kommer tillbaka, 100 procent”. (FA 0716) Socialsekreteraren sade då:

> Vi vet var hon är och att hon har det bra och det är ingen bra idé att göra någonting förhastat och skrämma henne att fly. (FA 0716)

Samordnarens fråga till mötesdeltagarna kan ses som hans försök att skapa en back-up plan i det fall Maya inte återvänder till institutionen.

Att göra ”nånting förhastat”, som socialsekreteraren säger, innebär i detta fall att gå med polisen till adressen där Maya uppehöll sig och ta henne med tillbaka till

HVB-hemmet. Maya var, som socialsekreteraren upplyste om i början av mötet, efterlyst och ett sådant ”förhastat” scenario hade övervägts. Alla mötesdeltagarna var överens om att inte blanda in polisen i detta skede.

Mammans förslag

Mayas mamma, Holly, satt tyst under större delen av mötet. Vid något tillfälle gav hon mycket korta svar på någon fråga eller en kort kommentar på ämnet som diskuterades.

Holly verkade vara säker på att Maya skulle återvända till HVB-hemmet själv. Trots detta vände hon sig plötsligt till Viktor och sa: ”Viktor, kan vi åka till Norrköping och träffa den familjen, prata med dem och köra Maya tillbaka?”. Kontaktpersonen svarade då: ”det är en jättebra idé med tanke på att man då kommer att visa ett enat vi hos er föräldrar”. Marcus och socialsekreteraren var också positiva till förslaget. Viktor sa: ”Ok, vi ska köra och hämta Maya”. (FA 0716)

Ovan kan vi se en oväntad förändring i planen för Mayas återvändandet till HVB-hemmet. Hela mötet har tidigare präglats av följande återvändningsscenario: Maya kontaktar institutionen – Institutionen skickar tågbiljett – Maya återvänder själv. Alla verkade vara nöjda med den planeringen.

Den fråga som Holly ställde till Viktor (”kan vi köra Maya tillbaka?”) var på något sätt en familjangelägenhet, det verkade som att det bara var Holly som kunde ställa den. Frågan kan ses som en koalitionssökande akt från Hollys sida, ett försök att skapa en koalition med Viktor. Viktors bekräftande svar kan även ses som ett bekräftande av koalitionen som visar upp ”ett enat vi” hos föräldrarna.

Slutet av mötet – utvärdering och bokning av nästa möte

I slutet av mötet sammanfattade Marcus mötet. Han gick igenom de ämnen som diskuterats. Efter detta bad han deltagarna att utvärdera mötet. Alla verkade vara nöjda och gör sina korta tillägg. (FA 0716)

Viktor sa: ”Det värsta innan var att man beslutade saker men ingenting av detta gjordes”. Holly berättade: ”Jag är säker att det kommer att bli bra denna gången” och hon upprepade detta som hon sagt till Maya om kostnader: ”Vet du hur mycket detta kostar kommunen?”. Socialsekreteraren sa att det är positivt att Viktor var med nu. (FA 0716)

Det sista som de närvarande gjorde på mötet var att boka tid för nästa möte. Alla tittade i sina almanackor men inte Viktor. Han sa: ”När man är företagare då gäller det bara att avboka någonting annat den dagen”. (FA 0716)

Avslutningen av mötet aktualiserade åter bilden av det som hänt tidigare och dess betydelse för nuet. Viktor verkade vara särskilt fokuserad på tidigare begångna felaktigheter.

Hans framträdande under detta möte gav bilden av en närvarande och ansvarsfull styvpappa som vågar sätta gränser för sin styvdotter. Socialsekreteraren och Holly framstod som marginaliserade aktörer under mötet, de hade lite talutrymme under mötet. Kontaktpersonen framträdde som en expert och hade mycket att säga i frågan om Mayas behandling och de olika behandlingsalternativ som fanns på HVB-hemmet. Samordnaren framträdde som en koordinerande aktör, en som kunde aktivera viktiga aktörer och som var medveten om planens betydelse för en lyckad händelseutveckling.

Har planen följts?

Sju dagar efter mötet, den 24 november 2007 (Maya skulle återvänt till HVB-hemmet den 21 november) ringer jag Marcus och frågar om Maya återvänt till HVB-hemmet. Han svarar först ja, att Maya har återvänt till HVB-hemmet. Efter cirka en kvart ringer Marcus mig igen och säger att han först fått informationen av socialsekreteraren att Maya återvänt till HVB-hemmet men att personalen på HVB-hemmet säger att Maya inte har kommit tillbaka. (FA 0716)

Personalen på HVB-hemmet berättade för Marcus att Holly och Viktor fick förhinder att köra Maya tillbaka till HVB-hemmet den 21 november, så Maya kontaktade institutionen själv och fick tågbiljetter av dem. Fram till den dagen jag pratade med Marcus hade Maya inte återvänt till HVB-hemmet. (FA 0716)

4. AVSLUTNING

Syftet med denna studie har varit att beskriva och analysera hur föräldrar vars barn var placerade på särskilda ungdomshem upplevde, definierade och tolkade projektet och samordnarna i relation till de andra aktörerna i vårdkedjan genom kategoriseringar i den språkliga diskursen. ”Föräldrar” blir i stort liktydigt med mödrar, eftersom alla föräldrar som intervjuats i denna studie är kvinnor dvs. mammor. Under ett möte som ägnades ett analysavsnitt, är emellertid en styvpappa närvarande.

De mammor som berättade om samordnarna målade upp olika bilder av uppskattade samordnare. Det kunde handla om samordnare som hade makt att exempelvis ”kolla upp socialen” men även om samordnare utan makt som trots det ändå uppskattades. Samordnare som beskrevs på ett positivt sätt sågs även som aktörer som var engagerade och tog en aktiv roll. Denne ringde ofta till mammorna, kämpade för deras barn och var framgångsrik i att engagera frånvarande pappor. Den positiva samordnaren sågs som en ”trygghet” som trots sina begränsningar fick ett erkännande i sin roll. De ansågs framtidsinriktade till skillnad från socialtjänsten, de ”bryr sig” och detta visade de genom sin omsorg för detaljer och i själva interaktionen.

De mammor vars berättelser om samordnaren innehade en kritisk ton var ofta även kritiska till de andra inblandade aktörerna. Kritiken i sig fokuserades inte bara på samordnaren utan på en viss kontext där samordnaren ingick. I de fall samordnaren kritiseras explicit ger beskrivningen dels bilden av samordnaren som frånvarande från vårdkedjan, dels ges bilden av allianser som skapats som motpol till samordnaren. I några fall ligger mammornas ouppfyllda förväntningar till grund för kritiska berättelser om samordnarna. Det kan handla om bristande service från samordnarens sida eller som i en mammas fall som upplevde att samordnaren ”bara pratar”, ”sitter med”, ”men sen blir det inte mer”. Det kan också handla om att känna sig utestängd som förälder.

Det självklara sättet att betrakta ett möte är att se det som ett forum där problem diskuteras, beslut fattas, frågor behandlas mm. Detta sätt att beskåda ett möte har jag delvis kringgått[44]. Det som är viktigt att uppmärksamma är att under detta projekt utspelades många möten. Mötesdynamiken kan förstås vara annorlunda på andra möten som inte har berörts av denna studie. Samtidigt visar min analys åtminstone en del av den sociala mötesverkligheten och sannolikt pekar den på några allmänna tendenser.

En samordnare lyckades att engagera en styvpappa, en aktör som tidigare varit frånvarande. Hur de olika mötesaktörerna framträder (styvpappan, mamman, samordnaren, socialsekreteraren och kontaktpersonen) konstruerar kön, etnicitet och maktförhållande mellan de inblandade aktörerna.

Mammans framträdande gav bilden av en marginaliserad aktör som inte sa så mycket under mötet. Detta kunde bero på hennes bristande kunskaper i det svenska språket. Språket och språkhindren i relationen mellan mamma och dotter

[44] Jfr i Schwartzman (1989).

var ett återkommande tema under mötet. Mamman var i behov av en tolk, vilket socialsekreteraren inte hade bokat till detta möte och ingen av aktörerna på mötet opponerade sig, ingen kommenterade detta. Samtidigt har hon ett visst inflytande: det är hennes förslag till konkret lösning, som accepteras (även om denna sedan inte realiseras).

Styvpappan uppträdde under mötet som en aktiv aktör, både närvarande och ansvarsfull i relationen till sin styvdotter. Han verkade vara förberedd inför mötet, han var dynamisk i sitt framträdande och ställde krav på mötesaktörerna.

Samordnaren visade under mötet upp sig som en aktiv aktör. Hans framträdande kristalliserar olika alliansformer: dels framställde han mamma och dotter som allianspartners i sin berättelse, dels visade han genom sitt uppträdande på mötet upp alliansen mellan sig själv och socialsekreteraren.

Samtidigt havererade, efter all denna mötesverksamhet, själva den tänkta åtgärden: hämtning av den flicka som var på rymmen …

5. REFERENSER

Andersson, Maria; Lundström, Tommy; Sallnäs, Marie (2009) *Utvärdering av förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdats vid SiS-institution. Delrapport 1.* Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete.

Bangura Arvidsson, Maria (2003) *Ifrågasatta fäder. Olika bilder av fäder till socialt utsatta barn.* Lunds universitet: Socialhögskolan.

Bangura Arvidsson, Maria; Åkerström, Malin (2000) *När anhöriga involveras. Personalens beskrivning av anhöriga på särskilda ungdomshem.* Stockholm: Statens Institutions Styrelse 2000:2.

Basic, Goran; Thelander, Joakim och Åkerström, Malin (2009) *Vårdkedja för ungdomar eller professionella? En processutvärdering av projektet "Motverka våld och gäng".* Stockholm: Statens Institutionsstyrelse 2009:5.

Basic, Goran (2009e) *Etnicitet i ungdomsvården – yrkesverksammas och ungdomarnas framställningar.* Opublicerat rapportmanus.

Basic, Goran (2009c) *Uppskattning, kritik och jämförelse - Projektet utifrån institutionspersonalens perspektiv.* Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:3.

Basic, Goran (2009b) *Uppskattning, kritik och förväntan - i ungdomars berättelser om ett samarbetsprojekt i ungdomsvården.* Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:2.

Basic, Goran (2009a) *Vi är fortfarande kompetenta! Röster från socialtjänsten om ett samarbetsprojekt i ungdomsvården.* Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behavior 2009:1.

Berger, Peter L., Luckmann Thomas (1966) *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge.* New York: Anchor Books.

Caplow, Theodore (1968) *Two against one. Coalitions in triads.* New Jersy: Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs.

Coe, Rodney M. & Prendergast, Christine G. (1985) *The formation of coalitions: interaction strategies in triads.* Sociology of Health & Illness. Vol. 7, No 2, 236-247.

Emerson, Robert M. Fretz, Rachel I. Shaw, Linda L. (1995) *Writing Ethnographic Fieldnotes.* Chicago: The University of Chicago Press.

Goldstein, A., Glick, B., Carthan, W. & Blancero, D. A. (1994) *The Prosocial Gang: Implementing Aggression Replacement Training.* Thousand Oaks: Sage Publications.

Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A (1997) *The New Language of Qualitative Method*. New York: Oxford University Press.

Hedberg Berith, Cederborg Ann-Christin & Johanson Marita (2007) *Care-planning meetings with stroke survivors: nurses as moderators of the communication. Journal of Nursing Management* . Vol. 15 (2) 214-221.

Holstein, James A & Gubrium, Jaber F. (1997/1998) ”Active Interviewing” i *Qualitative Research. Theory, Method and Practice.* Silverman David (red). London: Thousand Oaks, New Delhi: Sage.

Hylland Eriksen, Thomas (2000) *Etnicitet och nationalism*. Falun: Nya Doxa.

Schwartzman, Helene B. (1989) *The Meeting: Gatherings in Organizations and Communities.* New York : Plenum

Sellerberg, Ann-Mari (1973) *Kvinnorna på den svenska arbetsmarknaden under 1900-talet. En sociologisk analys av kvinnornas underordnade position i arbetslivet*. Lund: CWK Gleerup Bokförlag AB.

Silverman, David (1997) *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction*. London: Thousand Oaks, New Delhi: Sage.

Simmel, George (1902) *The Number of Members as Determining the Sociological Forum of the Grupp*. American journal of Sociologi. Vol. VIII, No 1, 45-46.

Internet

http://www.stat-inst.se/zino.aspx?articleID=6918